

## บทที่ ๓

### มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในจริยศาสตร์ของกามูส

กามูสกล่าวว่า “เราเห็นความไม่มีประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่ได้อย่างชัดเจน เมื่อเรามองดูชีวิตจากแง่มุมของความตายที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้”<sup>๑</sup> จริงหรือไม่ที่ว่า ชีวิตมีคุณค่าพอที่จะดำเนินต่อไป หากตระหนักว่าสุดท้ายแล้วมนุษย์ทุกคนต้องตาย ดังนั้นมนุษย์เกิดมาเพื่ออะไร ความไร้เหตุผลนี้เราควรจะจบชีวิตดีกว่าเรามีชีวิตอยู่ต่อไป หรือ เราควรจะทำอย่างไรกับชีวิตที่เหลือของตัวเองดี

ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของชีวิต นักปรัชญาตั้งแต่สมัยโสกราตีสจนถึงปัจจุบัน พยายามตอบปัญหานี้ สำหรับโสกราตีส เพลโต และนักปรัชญาคนอื่นๆ จำนวนมาก เชื่อว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตที่ดำเนินภายใต้แสงสว่างของปัญญาและเหตุผล สำหรับนักปรัชญาอัตถิภาวนิยม อย่างกามูส เชื่อว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตที่มีเสรีภาพ อย่างไรก็ตามยังมีนักปรัชญาที่มีมโนทัศน์ที่ไม่เห็นด้วยกับมโนทัศน์ของกามูส ในบทวิพากษ์มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูสนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งบทวิพากษ์เรื่องเสรีภาพของกามูสเป็นสองกลุ่มคือ ข้อโต้แย้งระหว่างนิยัตินิยมกับนิยัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส และข้อโต้แย้งระหว่างอนิยัตินิยมกับนิยัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส

#### ๓.๑ มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในจริยศาสตร์ของกามูส

ปัญหาเรื่อง “มนุษย์เราควรทำอย่างไรกับตัวเอง เราควรใช้ชีวิตอย่างไร อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิตที่เราควรแสวงหา อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ และจะตัดสินใจอย่างไรว่า ทำอย่างไรถูกอย่างไรผิด ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาหลักทางจริยศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ปัญหาทางจริยศาสตร์เป็นปัญหาที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตมนุษย์ ซึ่งควรทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

จริยศาสตร์(Ethics) เป็นสาขาหนึ่งของคุณวิทยา (Axiology) หรือทฤษฎีคุณค่า (Theory of Values) คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์ปรัชญา ได้บัญญัติอรรถวิทยาแทน Axiology แต่ปรากฏว่าคำว่า อรรถวิทยา ไม่ได้ได้รับความนิยมเท่ากับคุณวิทยา กระนั้นคุณวิทยายังมีอีก ๒ สาขาย่อยคือ ตรรกศาสตร์ (Logic) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้เป็นศาสตร์แห่งการแสวงหา

---

<sup>๑</sup> Albert Camus, *The Myth of Sisyphus*, แปลโดย พินิจ รัตนกุล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖.

คุณค่าอันเป็นคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์ ๓ ประการด้วยกัน คือ ความดี (Good) ความจริง (Truth) และ ความงาม (Beauty)<sup>๒</sup>

จริยศาสตร์ความหมายตามรูปศัพท์ ในภาษาอังกฤษมีคำสองคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ได้แก่คำว่า Moral ซึ่งมาจากคำภาษาละตินว่า Moralis และคำว่า Ethics มาจากภาษากรีก ว่า Ethos ทั้งสองคำมีความหมายเดียวกัน คือ หมายถึงประเพณีหรือวิถีของชีวิต ในปัจจุบัน คำว่าMoral หมายถึงศีลธรรมและ Morality หมายถึง สภาวะทางศีลธรรม ใช้ในความหมายถึงตัวของความประพฤติโดยตรง เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ส่วนคำว่า จริยศาสตร์ ใช้ในความหมายของความรู้ หรือศาสตร์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของความประพฤติ จริยศาสตร์มีลักษณะของการตัดสินคุณค่าทางความประพฤติ การแสวงหาหลักเกณฑ์ของความประพฤติ จริยศาสตร์ จึงมีลักษณะเป็นศาสตร์ที่ศึกษาหลักการ หรือกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้มีลักษณะของการเป็นศาสตร์ที่มุ่งอธิบายข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ของข้อเท็จจริง<sup>๓</sup>

คำว่า จริยศาสตร์ (Ethics) ตามพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๐ ให้ความหมายคำว่าจริยศาสตร์ว่าเป็นปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหากฎเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสภาพของค่าทางศีลธรรม

เนื้อหาของจริยศาสตร์เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมปัญหาสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

- (๑) อะไรคือจุดมุ่งหมายของชีวิตที่ประเสริฐสุดที่มนุษย์แสวงหา
- (๒) อะไรคือเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมว่าการกระทำอย่างนี้ถูกหรือผิด (Moral Judgment)
- (๓) คุณค่าทางจริยธรรม (Ethical Value) ซึ่งหมายถึงคำว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร มีอยู่จริงหรือไม่ สามารถนิยามได้ มนุษย์จะเข้าถึงธรรมชาติเหล่านี้ได้อย่างไร

อุดมคติของชีวิตคือจุดมุ่งหมายสูงสุดที่มนุษย์ปรารถนา ซึ่งทำที่สุดหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดก็คือความสุข ความสุขจึงเป็นอุดมคติของชีวิต แต่ความสุขของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นอุดมคติของชีวิตคนแต่ละคนจึงแตกต่างกันไป ซึ่งมีนักปรัชญาหลายสำนักให้ให้มุมมองเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย

<sup>๒</sup> ชัยวัฒน์ อัตพัฒน. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

<sup>๓</sup> พระมหากันต์ วทณวโส (มโนวัฒน์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของค่านักบวชในพุทธจริยศาสตร์ตามทรรศนะของพระพุทธเจ้า (ป.อ.ปยุตโต)”, **ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

ไว้เช่น จุดมุ่งหมายคือความสุขของฉันทคนเดียว การทำตามใจตนเองนั่นคือความสุข ความสุขทางโลก ความสุขทางใจ ความสุขทางปัญญา ความสุขอยู่กับการประมาณตน ความสุขอยู่กับการไม่ต้องการอะไร ความสุขอยู่ด้วยความพอใจในสิ่งที่มี เสรีภาพคือจุดมุ่งหมายของชีวิต จะเห็นได้ว่าความสุขของคนแต่ละกลุ่มแต่ละมโนทัศน์จะมีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจุดมุ่งหมายของคนแต่ละคนจึงแตกต่างกันออกไปด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับ "อุดมคติ คือ เรื่องจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต หรือสิ่งที่มีค่าสูงสุดในชีวิตที่มนุษย์ควรแสวงหา" นั้น มีความแตกต่างกันตามความเข้าใจของนักคิดทางจริยศาสตร์ และยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ บางสำนักมีมโนทัศน์ว่า ความสุข ความพอใจ ปัญญาหรือความรู้ หรือความสมบูรณ์เป็นอุดมคติสูงสุด นอกจากนี้มนุษย์ทุกคนมีการแสดงออกทางพฤติกรรมแตกต่างกันตามพื้นฐานของแต่ละคน ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งในความรู้ เจตคติ ค่านิยม รวมไปถึงสภาวะทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้พฤติกรรมของมนุษย์ไม่เหมือนกันทั้งที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรืออยู่ในสถานการณ์เหตุการณ์อันเดียวกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องน่าสนใจ โดยเฉพาะเกณฑ์การตัดสินว่าพฤติกรรมใดถูก พฤติกรรมใดผิด พฤติกรรมใดดี พฤติกรรมใดไม่ดี ซึ่งโดยทั่วไปมนุษย์มีอินทรีย์พิเศษ อันได้แก่ มโนธรรม หรือจิตสำนึกเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในการพิจารณาของนักจริยศาสตร์จะมีเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินจริยธรรมแตกต่างกัน เราสามารถจัดประเภทของจริยศาสตร์ได้หลายรูปแบบ ในบทวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักของศ.ดร. วิทย์ วิศทเวทย์<sup>๔</sup> และ Manuel Velasquez<sup>๕</sup> เป็นหลักในการจัดกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยสรุปแยกออกเป็นสามประเภทดังนี้

### กลุ่มที่ ๑ จริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics)

จริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics) มีบทบาทสูงมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ผู้ที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดเมื่อต้องศึกษาเกี่ยวกับ “คุณธรรม” (Virtue) คืออริสโตเติล เขาเห็นว่าชีวิตที่ดี (หรือ “ความสุข” หรือ “ความเจริญงอกงาม”) เป็นสิ่งที่มีค่าในตนเอง และคุณค่าของสิ่งต่างๆ ขึ้นอยู่กับการดำเนินไปตามธรรมชาติของตน ชีวิตที่ดีจึงไม่ใช่ภาวะแต่เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามธรรมชาติ อันเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ อันได้แก่ เหตุผล ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีคุณธรรม เนื่องจากคุณธรรมคือความเป็นเลิศ ในการนำธรรมชาตินั้นมาปฏิบัติ เนื่องจากเหตุผลของมนุษย์นั้น ประกอบด้วยสองส่วนได้แก่ ด้านปฏิบัติและด้านทฤษฎี คุณธรรมจึงสามารถแบ่งเป็นสองด้านเช่นกัน

<sup>๔</sup> วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๐-๓๓๔.

<sup>๕</sup> Manuel Velasquez, *Philosophy A Text with Readings*, tenth edition, (United States: Wadsworth, 2008), p. 451-535.

อย่างไรก็ตาม คุณธรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมของเหตุผลด้านปฏิบัติอันเรียกว่า “คุณธรรมเชิงจริยธรรม” (Moral Virtue) นั้นมีลักษณะแตกต่างจากคุณธรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมของเหตุผลด้านทฤษฎี หรือ “คุณธรรมเชิงสติปัญญา” (Intellectual Virtue) กล่าวคือ คุณธรรมเชิงสติปัญญานั้นสามารถสั่งสอนกันได้โดยตรง แต่การจะเรียนรู้คุณธรรมเชิงจริยธรรมนั้น บุคคลต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนกระทั่งเกิดเป็นคุณลักษณะของตน

อริสโตเติลได้พัฒนามโนทัศน์ทางจริยธรรมที่เรียกว่า Practical Wisdom โดยเน้นที่การใช้ปัญญาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ในสมัยกรีกโบราณมีผู้ถือแนวความคิดที่ถือว่าความพึงพอใจ (Pleasure) เป็นเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ แนวความคิดนี้เรียกว่า “สุขนิยม” (Hedonism) และผู้ที่ปฏิบัติแนวทางนี้เรียกว่า Hedonist อริสโตเติลอธิบายว่ามนุษย์ย่อมเฝ้าหาความสุขในชีวิต ความสุข (Happiness) ย่อมได้มาจากความพึงพอใจ แต่อริสโตเติลย้ำว่าความความพึงพอใจจะต้องเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติตนอย่างดีเลิศโดยให้สอดคล้อง กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของตน การประพฤติอย่างดีเลิศนั้นประกอบด้วยการใช้สติปัญญาคิดหาเหตุผลอย่างดีเลิศ และการเลือกประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรม (Virtue) อย่างดีเลิศ ซึ่งทั้งสองประการจะนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ผู้ปฏิบัติ

## กลุ่มที่ ๒ จริยศาสตร์เชิงประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) หมายถึง มโนทัศน์ที่เชื่อว่าคุณค่าทางศีลธรรมเป็นการกระทำที่ขึ้นอยู่กับการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขหรือความพอใจขึ้นในบุคคลโดยทั่วไป ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของผลลัพธ์นิยม หรือการยึดถือคุณค่าทางศีลธรรมขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นหลัก นักคิดทั้งหลายได้นิยามคำว่า "ประโยชน์" นี้หมายถึงความดีสูงสุด ได้แก่ ความสุขหรือความพอใจ (ตรงกันข้ามกับความทรมานหรือความเจ็บปวด) ทำให้อาจสามารถอธิบายได้ด้วยรูปแบบของชีวิตว่า ความสุขหรือความพอใจถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุด

ประโยชน์นิยม เป็นมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูก ชั่วดี กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือเป็นการกระทำที่ดี และเนื่องจากประโยชน์นิยมเป็นจริยศาสตร์ที่เน้นเป้าหมาย (Ends Ethics) จึงพิจารณาความถูกต้องของการกระทำที่ผลของการกระทำโดยไม่นำตัวการกระทำมาตัดสิน ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะประกอบด้วยเจตนาดีหรือไม่ก็ตาม สำคัญของประโยชน์นิยมถือว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ความสุขจึงเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำดี ไม่ดี ควร ไม่ควร ถูกหรือผิด ถ้าการกระทำใดที่กระทำแล้วให้ประโยชน์สุขมากกว่าก็ถือว่าการกระทำนั้นก็ดีกว่า และควรกระทำมากกว่า อนึ่ง ประโยชน์สุขในที่นี้ไม่ได้หมายถึงประโยชน์สุขของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่หมายถึงประโยชน์สุขของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตาม "หลักมสุข" ที่ว่า "ความสุขที่มากที่สุด ของคนจำนวนมากที่สุด" ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงโทษหรือความ

ทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วย โดยทุกข์หรือโทษที่เกิดขึ้นต้องไม่มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ และในบางกรณีที่ต้องเลือกกระทำ เนื่องจากทุกทางเลือกนั้นล้วนแต่ก่อให้เกิดความทุกข์ ก็ให้ถือว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์น้อยกว่าเป็นการกระทำที่ให้ความสุขมากกว่าทางเลือกอื่นๆ ประโยชน์นิยมเป็นมโนทัศน์ที่มีเสน่ห์ดึงดูดนักศึกษา และผู้ที่สนใจเรื่องทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประโยชน์นิยมยังเป็นปรัชญาที่รองรับรัฐสวัสดิการในยุคปัจจุบัน ผู้ที่สร้างระบบ คือนักปฏิรูปสังคม เจเรมี เบนธัม (Jereme Bentham, ค.ศ. ๑๗๔๒-๑๘๓๒) จอห์น สจ๊วต มิล (John Stuart Mill, ค.ศ. ๑๘๐๖-๑๘๗๓)

มโนทัศน์ของประโยชน์นิยม พิจารณาเฉพาะผลลัพธ์ของการกระทำ (consequence) ต่างจากมโนทัศน์ของคานท์ (Kant) ซึ่งพิจารณาเฉพาะเหตุผลหรือแรงกระตุ้น (motive) ในการกระทำ หลักการของประโยชน์นิยม จะไม่คำนึงถึงแนวทางและวิธีการ แต่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมที่จะตามมา ในเวลาต่อมา มโนทัศน์นี้จึงมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองการปกครอง ทั้งเบนธัมและมิลต่างก็มีบทบาทสำคัญในวงการเมืองของประเทศอังกฤษในยุคของตน มโนทัศน์ของ ประโยชน์นิยม ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคริสตศาสนาว่าไม่คำนึงถึงคุณธรรมหรือความถูกต้อง ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มุ่งแต่จะหาแต่ความพึงพอใจ ซึ่งจะทำให้มนุษย์กระทำตามสัญชาตญาณเช่นเดียวกับสัตว์

### กลุ่มที่ ๓ จริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม (Deontological Ethics)

จริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม (Deontological Ethics) คือ ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่อธิบายว่าการตัดสินความถูกต้องของการกระทำไม่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะบางอย่างของตัวการกระทำเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ควรกระทำ มีลักษณะจำเป็นหรือต้องกระทำโดยปราศจากเงื่อนไข เช่น การอธิบายถึงการกระทำที่ถูกหรือผิดว่ามีลักษณะเป็นกฎคำสั่งแบบเด็ดขาด (Categorical Imperative) ในทฤษฎีจริยศาสตร์ของคานท์ เป็นต้น

คานท์ (Kant) กล่าวว่าความหมายว่าดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นคุณค่าทางศีลธรรมนั้น จะต้องเป็นสิ่งตายตัว กล่าวคือ ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือการกระทำอันใดอันหนึ่งเป็นสิ่งดี มันจะต้องดีเสมอ โดยไม่เลือกเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือตัวบุคคลแต่อย่างใด เช่น การพูดความจริง ถ้าเราถือว่าการพูดความจริง บางเวลาที่ดี บางเวลาที่ไม่ดี เช่นนี้ เท่ากับเรายอมรับว่าโดยตัวมันแล้ว การพูดความจริงไม่มีค่าเลย ค่าของมันอยู่ที่เวลา ความดีของมันเปลี่ยนไปตามกาลเวลา โดยหลักของคานท์นั้น การพูดจริงเป็นสิ่งที่ดีและต้องดีตลอดไป ไม่ว่าจะพูดเมื่อใด ที่ไหน กับใคร และสถานการณ์เช่นใด

ความคิดของคานท์ การกระทำที่ดี หรือการกระทำที่ถูกคือการกระทำที่เกิดจากเจตนา จุดเด่นที่สุดในมโนทัศน์ของคานท์ ก็คือการสอนให้คนรู้สึกสำนึกในหน้าที่ คานท์เห็นว่าการโกหกนั้นผิด

แน่ ๆ แต่ความซื่อสัตย์ก็มีใช้ว่าควรได้รับการสรรเสริญเสมอไป ความซื่อสัตย์ที่เกิดขึ้นจากการหวังผลประโยชน์ไม่มีความดีอะไรในทางศีลธรรม แต่ความซื่อสัตย์ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่เป็นสิ่งประเสริฐ ค่าน้ำสอนไม่ให้ยกตัวเองเหนือกฎศีลธรรมซึ่งไม่มีข้อยกเว้นสำหรับใคร นอกจากนี้ค่าน้ำยังบอกวามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของตนเอง ดังนั้นการใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายบางอย่างนั้นเป็นการกระทำที่ผิดอย่างไม่มีข้อแม้ เพราะทุกคนมีค่าของตนเองและค่าเท่ากับผู้อื่น

จริยศาสตร์เชิงกรณียธรรมเห็นว่าความถูกต้องของการกระทำจะต้องพิจารณาจากเจตนาของการกระทำ นั่นคือ คุณค่าของการกระทำจะไม่ขึ้นกับสิ่งอื่น หรือไม่มีเจตนาจะกระทำเพื่อผลลัพธ์ใดๆ คุณค่าทางจริยธรรมตามทฤษฎีนี้จึงไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ บุคคล สถานการณ์ หรือไม่สามารถนำเอาเงื่อนไขของแต่ละบุคคลมาใช้ในการตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมได้ จึงกล่าวได้ว่าจริยศาสตร์เชิงกรณียธรรมของค่าน้ำต้องการให้หลักการตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมมีลักษณะเป็นภววิสัย (Objective) หรือมีการตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมแยกออกจากผู้กระทำ โดยการตัดสินคุณค่าของการกระทำจะอาศัยกฎจริยธรรมที่เป็นกฎสากล ซึ่งหมายถึงกฎจริยธรรมเป็นกฎที่สามารถใช้ได้กับมนุษย์ทุกคนในทุกสถานการณ์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้นๆ แต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น หากการกล่าวเท็จเป็นสิ่งที่ผิดกฎจริยธรรมในรูปแบบนี้ การกล่าวเท็จก็จะเป็นการกระทำที่ผิดเสมอไม่ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำหรือกระทำในสถานการณ์ใด

เมื่อพิจารณาจากหลักการของค่าน้ำจะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์พุทธจริยศาสตร์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ให้นิยามคำว่า “กรรม” ว่า หมายถึงการกระทำ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ หรือตั้งใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม การกระทำที่ดี เรียกว่ากรรมดี ที่ชั่วเรียกว่ากรรมชั่ว กระทำทางกายเรียกกายกรรม ทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม และทางใจเรียกมโนกรรม ฉะนั้นกรรมจึงหมายถึงความดี และความไม่ดีด้วยเพราะกรรมคือการกระทำ กรรมจะมีผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ “เจตนา” คือความตั้งใจ ตั้งใจ ที่กระทำลงไปในขณะที่นั้นๆ ถ้ามีเจตนาในการกระทำแรง กรรมก็หนัก ถ้ามีเจตนาในการกระทำอ่อน กรรมก็เบา

กรรมในความหมายทางพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยเจตนา ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั่นเองเราเรียกว่า กรรม บุคคลตั้งใจแล้วจึงกระทำความกรรมด้วยกาย ด้วยวาจาและด้วยใจ” พระพุทธพจน์นี้ยืนยันว่าการกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจา หรือทางใจจะเรียกว่าเป็นกรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาในการกระทำ ถ้าไม่มีเจตนาการกระทำนั้นก็ไม่จัดเป็นกรรม

ดังนั้น ตามนัยแห่งพุทธจริยศาสตร์เจตนาถือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่า การกระทำใด ดี หรือชั่ว ถูก หรือผิด เพราะการกระทำทั้งหมดของมนุษย์มีเจตนาเป็นตัวคอยบ่งชี้ เพราะฉะนั้นเจตนา จึงเป็นตัวแท้ของกรรม"บุคคลคิดแล้วจึงกระทำ กรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ"<sup>๖</sup>

พุทธจริยศาสตร์ถือว่าการกระทำที่ถูกต้องและผิดนั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปอย่าง เสรี เป็นเสรีภาพที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับกฎของเหตุผล ตามนัยแห่งพุทธจริยศาสตร์ มีเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การกระทำที่ถูกแตกต่างจากการกระทำที่ผิด นั่นคือ แรงจูงใจและความ ตั้งใจหรือเจตนาที่บุคคลมีต่อการกระทำนั้นๆ

โดยนัยนี้ กล่าวได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ เชื่อว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการกระทำ ซึ่งเป็น เจตจำนงเสรีที่ความสัมพันธ์กันในเหตุผลเชิงจริยธรรม เพราะถ้ามนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรีในการกระทำ ก็จะไม่มีความชั่ว ถูก ผิด ควร หรือไม่ควร การกระทำก็เป็นแต่สักว่า ทำแล้ว กำลังทำ หรือทำอยู่ เท่านั้น แต่มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการกระทำ และการกระทำทุกอย่างย่อมประกอบด้วยความตั้งใจ หรือเจตนาเสมอ เพราะฉะนั้น ด้วยการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจนี้เอง พุทธ จริยศาสตร์จึงกล่าวว่า ถ้าประกอบด้วยกุศล ก็จัดเป็นกุศลกรรม ถ้าประกอบด้วยอกุศล จัดว่าเป็น อกุศลกรรม

มโนทัศน์ทางจริยธรรมทั้ง ๓ แนวนี้ล้วนมีข้อดีและข้อด้อยในตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันยังคงเป็น ประเด็นถกเถียงของนักจริยศาสตร์ ในสถานการณ์ปัจจุบันมนุษย์พบว่าอาจต้องใช้หลักจริยธรรมที่ กล่าวแล้วได้บางข้อในบางกรณี ไม่มีมโนทัศน์ใดสามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์ และยังมีอีกมโนทัศน์ หนึ่งซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มเติมขึ้นในบทวิจัยนี้ นั่นคือ มโนทัศน์กลุ่มอัตถิภาวนิยม ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งเริ่ม แพร่หลายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากคามูส์เป็นนักอัตถิภาวนิยมคนหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มเติม กลุ่มจริยศาสตร์กลุ่มนี้เพื่อเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพิจารณา มโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ของคามูส์

#### กลุ่มที่ ๔ จริยศาสตร์เชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

กลุ่มอัตถิภาวนิยมเชื่อว่าคุณค่าพื้นฐานทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ กำหนดขึ้นมาเอง ด้วยการเลือกในสิ่งที่มีความรับผิดชอบเป็นพื้นฐาน ไม่มีเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมที่แน่นอนตายตัว แต่ ขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคนในสถานการณ์เฉพาะหน้าของตนเองที่จะใช้เสรีภาพในการตัดสินหรือเลือก การกระทำได้ แต่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

<sup>๖</sup> อ.จ.ก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๓๖๕.

จากมโนทัศน์ว่ามนุษย์เกิดมาด้วยความว่างเปล่าจึงมีอิสระและเสรีภาพที่จะเลือกทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่ตนเอง เช่น ตนจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร ตนจะเป็นอะไร หรือไม่เป็นอะไร เป็นต้น เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะเลือกเอาแต่สิ่งที่ดีงามกว่า หรือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตน การเลือกก็เป็นการยอมรับหรือยืนยันในคุณค่าของสิ่งที่ตนเลือกนั้น เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมจะไม่เลือกในสิ่งที่เลวกว่า

สิ่งที่มนุษย์เลือกจึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตัวเขา และจะต้องเป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้อื่นด้วย และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอีกด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจเลือกของตน กลุ่มอัตถิภาวนิยมจึงมีมโนทัศน์ว่า คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง โดยอาศัยความรับผิดชอบเป็นพื้นฐาน ไม่มีเกณฑ์ทางจริยธรรมที่แน่นอนตายตัว แต่มนุษย์เป็นผู้สร้างเกณฑ์ขึ้นมาเองโดยอิสระ และอาศัยเสรีภาพ โดยทำแต่ในสิ่งที่ดีและมีคุณค่าแก่ตนเอง และผู้อื่นให้มากที่สุด

กลุ่มมโนทัศน์อัตถิภาวนิยม มีหลักการสำคัญซึ่งเป็นหัวใจของปรัชญาสำนักนี้ ประการแรก คือ มุ่งให้ความสนใจเรื่องสภาพการมีอยู่ของมนุษย์ (Human Existence) กล่าวคือ การมีอยู่ของบุคคลแต่ละคนหรือปัจเจกบุคคล มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้เลือกและสร้างตัวเองให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ ไม่มีอะไรมาบีบบังคับหรือความจำเป็นตัวของตัวเองของแต่ละบุคคล ประการที่สอง การปฏิเสธความรู้ทางและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยมองว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ลดความสำคัญเรื่องการมีอยู่ของมนุษย์ ไปมุ่งสนใจแต่วัตถุ ธรรมชาติและสิ่งรอบตัว ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สังคมมนุษย์สลับซับซ้อนมากขึ้น และความสลับซับซ้อนนี้มันดึงให้มนุษย์ ออกจากตัวเอง สูญเสียความเป็นตัวเอง ดังนั้น มนุษย์จึงควรกลับมาหาตัวเอง คือให้ตระหนักถึงเสรีภาพ อันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์

จุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ของปรัชญาสำนักนี้ คือการรู้จักตนเอง แสวงหาความต้องการแท้จริงของตน และซื่อสัตย์กับตนเอง ลัทธินี้มองว่า มนุษย์ในปัจจุบันถูกกดดันไม่ให้แสดงออกซึ่งตัวตนของตนเอง เราถูกสังคมกำหนดว่าต้องเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ เป็นแพทย์ต้องรักษาภาพลักษณ์ เป็นผู้พิพากษาต้องมีความเที่ยงธรรม ลัทธินี้บูชาความมีเสรีภาพของชีวิตมนุษย์ การที่มนุษย์ตัดสินใจทำอะไรไม่ควรมัวข้ออ้างว่า ฉันจำเป็นต้องทำอย่างนี้ ฉันไม่มีทางเลือก มนุษย์ไม่ควรปิดความรับผิดชอบไปให้สิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดการกระทำของเรา ถ้าอย่างนั้นเราอาจไม่ต่างจากวัตถุ เพราะคุณค่าของมนุษย์อยู่ที่การสามารถ "เลือก" ทางชีวิตได้ด้วยตนเอง ลัทธินี้ไม่ได้สนใจเหตุผลใดนอกจากอิสระในการตัดสินใจของมนุษย์ เราไม่สามารถอ้างถึงศีลธรรมกับคนกลุ่มนี้ได้เนื่องจาก ลัทธินี้มองว่า ศีลธรรม คือข้อบัญญัติที่มนุษย์ตั้งขึ้นมาเป็นกรอบกำหนดตัวเอง ศีลธรรมจึงแทบจะไม่มีค่าอะไรในมโนทัศน์ของลัทธินี้ อิสระเสรีภาพของมนุษย์นั้นสำคัญที่สุด

มโนทัศน์ของนักจริยศาสตร์กลุ่มนี้เป็นมโนทัศน์แบบสมัยปัจจุบัน คือมีมโนทัศน์ว่า มนุษย์มีเสรีภาพที่สมบูรณ์ มีอิสระ เป็นผู้เลือกทำด้วยตัวเอง มนุษย์เป็นผู้สร้างความดี และการสร้างนี้มีได้มีแผนอะไรที่ต้องคล้อยตาม มนุษย์เป็นอิสระ และควรทำในสิ่งที่อยากทำ ไม่มีเกณฑ์ตายตัวใดๆ ที่จะมาตัดสินว่า อย่างไรผิด ถูก ดีหรือไม่ดี นักจริยศาสตร์ที่สำคัญมี ฌอง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre: ๑๙๐๕-๑๙๘๐) คาร์ล แจสเปอร์ส (Karl Jaspers: ๑๘๕๓-๑๙๖๙) เคียร์เคกออร์ (Kierkegaard ๑๘๑๓-๑๘๕๕) เป็นต้น

ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existential) กล่าวถึง มนุษย์ในแง่ของความเป็นปัจเจกบุคคลและปัญหาเกี่ยวกับความมีอยู่ของแต่ละบุคคล มนุษย์เป็นผู้ที่มีความสำนึกในตนเองอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตที่ทุกคนต้องประสบคือ ความตาย ปรัชญาของลัทธินี้ไม่ยอมรับว่าบุคคลเป็นผลมาจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมหรือเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะเลือกทางเดินชีวิตของตนเอง มีอิสรภาพที่จะเลือกในสิ่งที่ตนสนใจหรือต้องการ หากแต่ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง กล่าวได้ว่า “ชีวิตเป็นไปตามที่ตนสร้างขึ้น” มนุษย์เป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดที่เขาจะกระทำหรือสิ่งใดที่เขาจะไม่กระทำ มนุษย์มีอิสระที่จะเป็นในสิ่งที่เขาต้องการ การมีอิสระในการเลือกไม่ได้เป็นสิ่งที่ประกันว่าสิ่งที่เขาเลือกนั้นจะดีสำหรับเขา เพราะถ้าเช่นนั้นบุคคลก็จะไม่พบกับความผิดหวังหรือ มีความวิตกกังวล หรือมีความเบื่อหน่าย หรือความรู้สึกผิดเกิดขึ้น มนุษย์เป็นผู้ค้นหาความเป็นจริงของชีวิตนอกเหนือไปจากความต้องการในการตอบสนองทางชีวภาพหรือการตอบสนองทางเพศและสัญชาตญาณของความก้าวร้าวแล้ว และถ้าบุคคลใดปฏิเสธการเจริญเติบโตหรือไม่ต้องการความเจริญก้าวหน้า แสดงว่าบุคคลนั้นไม่ยอมรับตนเองไม่ยอมรับในความสามารถที่ยืนหยัดต่อสู้กับชีวิตด้วยตนเอง

### ๓.๑.๑ บทวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลในจริยศาสตร์ของกามูส์

ความไร้เหตุผลของกามูส์หมายถึง “การเผชิญหน้าระหว่างความสงสัยของมนุษย์ที่ต้องการจะหาคำตอบกับโลกที่นิ่งเงียบ”<sup>๗</sup> กามูส์กล่าวว่า “ฉันไม่รู้ว่าคุณมีความหมายที่นอกเหนือไปจากนี้หรือไม่ แต่ฉันรู้ว่าฉันไม่สามารถรู้ความหมายนั้นได้และเป็นไปไม่ได้สำหรับฉันในตอนนี้ที่ฉันจะรู้”<sup>๘</sup> เมื่อมนุษย์ไม่สามารถใช้เหตุผลทั้งหมดมาอธิบายสภาวะที่เกิดขึ้นได้ เมื่อนั้นมนุษย์จะตระหนักถึงความไร้เหตุผล

<sup>๗</sup> Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991), p. 28.

<sup>๘</sup> Ibid., p. 51.

กามูสใช้คำว่า เสรีภาพแห่งความไร้เหตุผล (Absurd Freedom) โดยระบุลักษณะในการใช้ชีวิตแบบไร้เหตุผลว่า<sup>๙</sup>

- เป็นการขบถ (Revolt) คือเราต้องไม่ค้นหาคำตอบของชีวิตหรือไม่ต้องดิ้นรนใดๆ ในชีวิต
- การใช้เสรีภาพ (Freedom) คือเรามีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ที่จะคิดและเลือก
- สุดท้ายคือ การมีความปรารถนาอันแรงกล้า (Passion) คือเราต้องใช้ชีวิตอย่างหลากหลายและเต็มที่

มโนทัศน์ความไร้เหตุผลต่อชีวิตมนุษย์ของกามูส มีนัยบ่งบอกว่าเสรีภาพและความสุขเป็นภาวะเดียวกัน เมื่อมนุษย์ค้นพบเสรีภาพของตนเองเขาจะพบกับความสุขทุกขณะในการดำเนินชีวิตในปรัชญาของกามูส ความสำเร็จของชีวิตเป็นที่มาของความสุข หมายถึงการทำชีวิตที่ไม่มีความหมายในตัวให้มีความหมายขึ้นมา ไม่ใช่ชีวิตที่ดำเนินไปตามความคาดหวังของสังคมจนครบถ้วน เช่น จบการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ได้เงินเดือนเยอะๆ จากการทำงาน มีบ้านหลังใหญ่ๆ ฯลฯ หรือดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่สังคมกำหนดแบบเครื่องจักรกลที่ถูกโปรแกรมไว้ ลักษณะการใช้ชีวิตแบบนี้ กามูสถือว่าไม่มีความหมายและไม่มีความสุข<sup>๑๐</sup>

กามูสสนใจเรื่องความถูกต้องหรือความดีความชั่วด้วย เขาเชื่อว่าความดีเป็นสิ่งที่ควรทำ และควรปกป้องรักษาไว้ให้มีอยู่ในโลกตลอดไป การคำนึงถึงความผิดชอบชั่วดีนี้คือการไม่เห็นสิ่งใดสำคัญไปกว่ามนุษย์ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นอุดมคติหรือลัทธิการเมือง มนุษย์จะต้องมาก่อนสิ่งอื่นเสมอ อุดมคติหรือทฤษฎีการเมืองใดก็ตามที่ส่งผลร้ายให้แก่มนุษยชาตินั้นไม่ใช่สิ่งที่ควรยกย่องชมเชย

กามูสยังวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดทางจริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคม ที่พยายามกำหนดจุดมุ่งหมายของชีวิตไว้อย่างตายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์ และบรรทัดฐานทางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยตระหนักว่าตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม จึงพร้อมจะตั้งคำถามต่อระบบกฎเกณฑ์ อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของตนเองนั้น มีความชอบธรรมมากน้อยเพียงใด ดังที่ กามูสให้มโนทัศน์ว่า การขบถทำให้ชีวิตมีคุณค่าแพร่กระจายตลอดทั้งชีวิต และการขบถค้นศักดิ์ศรีให้แก่ชีวิต ซึ่งไม่ใช่เป็นการชักนำให้บุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่มีอยู่ แล้วหันมาศรัทธาหรือเชื่อมั่นต่อมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ในมโนทัศน์ของเขา แต่

<sup>๙</sup> Ibid., p. 64.

<sup>๑๐</sup> พินิจ รัตนกุล, วิเคราะห์มโนทัศน์นักเขียนนักคิดชาวฝรั่งเศสอัลแบร์ กามูส ปรัชญาความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๗๓.

เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่จะใช้จัดระเบียบ และกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น เรื่องใดที่ก็ใช้ต่อไปเรื่องใดไม่ดีก็ต้องแก้ไขปรับปรุง

### ๓.๑.๑.๑ ความไร้เหตุผลของสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์

มโนทัศน์ชีวิตไร้เหตุผลของกามูสคือ การพิจารณาว่าชีวิตของมนุษย์ไร้เหตุผลหรือไม่ ชีวิตเป็นของเราหรือเป็นของผู้อื่น ถ้าชีวิตเป็นของเราจริง ทำไมหลายครั้งเราคิดว่าเราไม่สามารถเลือกทางเดินชีวิตของเราเอง โดยโทษว่ามาจากปัจจัยภายนอกหรือว่ามันเป็นชะตากรรมที่เราไม่สามารถขัดขึ้นได้นอกจากกัมมวิบากมรดกโดยดุษฎี ราวกับว่า ชีวิตเรานี้ช่างไร้เหตุผลและไม่มีจุดหมาย ในมโนทัศน์ของกามูสเห็นด้วยว่าจริงอยู่ที่ชีวิตเป็นสิ่งไร้เหตุผลเช่นเดียวกับโลกของเรา เพราะเหตุผลไม่อาจไขความลับของชีวิตได้ เรารู้แต่เพียงว่า ชีวิตอยู่ได้อย่างไร แต่เราไม่รู้ความจริงว่า ทำไมชีวิตถึงมีความหมายของชีวิตคืออะไร

จากการศึกษาวรรณกรรมของกามูส ทำให้เห็นมโนทัศน์หลักต่อความไร้เหตุผลของสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งแยกเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้<sup>๑๑</sup>

#### ๓.๑.๑.๑.๑ ชีวิตที่ซ้ำซากจำเจ

ชีวิตของเมอโซในนวนิยายเรื่องคนนอกพูดว่า “ฉันคิดว่าวันอาทิตย์นี้ก็ผ่านไปอย่างอับเฉาเหมือนวันอาทิตย์อื่นๆ ตอนนี้แม้จะถูกฝังเรียบร้อยแล้ว พรุ่งนี้ฉันจะต้องกลับไปทำงานตามเดิม รวมความแล้วไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย”<sup>๑๒</sup> เมื่อใดที่เราเริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตมีพฤติกรรมที่ซ้ำซากจำเจ เป็นกิจวัตรตั้งเครื่องจักรกล เราจะเริ่มสำนึกได้ว่าเรามีชีวิตต่อสู้อันไร้จุดหมายในเมื่อสุดท้ายแล้วมนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับความตายที่พรากทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเข้าไปเสียจนหมดสิ้น แล้วชีวิตจะมีความหมายหรือคุณค่าได้อย่างไร เมื่อนั้นคือเวลาที่เราเข้าใจสภาวะของมนุษย์ที่เรียกว่าไร้เหตุผล

#### ๓.๑.๑.๑.๒ กามารมณ์

กามูสนำเอาความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงในงานวรรณกรรมของเขามาตีแผ่เพื่อแสดงให้เห็นว่าการเสพสุขทางเพศมิได้นำมาซึ่งความสุขที่ยั่งยืนถาวรแต่อย่างใด มันเป็นเพียงความสุขเพียงชั่วครั้งชั่วคราว กามูสแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความไร้เหตุผลของชีวิตที่ลุ่มหลงอยู่ในโลกีย์ เช่น

<sup>๑๑</sup> ประหยัด นิชานนท์, “เอกสารคำสอนรายวิชา ๔๑๓๒๔๒ นักเขียนนวนิยายเฉพาะบุคคลอัลแบร์ต กามูส”, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕) (อัดสำเนา).

<sup>๑๒</sup> Albert Camus, *คนนอก*, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๓๔), หน้า ๔๘.

ในนวนิยายเรื่องมนุษย์สองหน้า ฌ็อง บัปติสต์ กลาม็องซ์เป็นคนที่เจนจัดในการใช้ชีวิตด้านนี้ แต่ในที่สุดเขาได้ตระหนักว่ารักแท้ไม่มีและความรักเป็นเรื่องน่าเบื่อ “แน่ละ รักแท้มีอยู่เหมือนกันในโลกเรา นี่เพียงแต่ในศตวรรษหนึ่งอาจอุบัติขึ้นสักสองสามราย พ้นจากนั้นแล้ว ล้วนเป็นเรื่องไร้สาระและน่าเบื่อทั้งสิ้น”<sup>๑๓</sup> เพราะความรักเป็นเพียงความสุขชั่วแล่น “ ‘รัก’ สำหรับผมจึงหมายถึงความสำราญและชัยชนะและเพื่อจะได้ตื่นเต้นสักสัปดาห์”<sup>๑๔</sup> ด้วยเหตุนี้ กลาม็องซ์จึงไม่รักผู้หญิงคนไหนเลยและอยู่เป็นโสดตลอดมา

### ๓.๑.๑.๑.๓ การกระทำที่ไร้เหตุผลและความเชื่อเรื่องพระเจ้า

ในนวนิยายเรื่องคนนอก เมอโซฆ่าชาวอาหรับตายโดยเหตุบังเอิญ หรือการกระทำที่ไร้เหตุผลของผู้พิพากษาในการไต่สวนคดีของเมอโซ รวมทั้งนักบวชที่เข้าไปพูดกับเมอโซในคุก ทั้งหมดล้วนเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง “เขาบอกฉันว่า เป็นไปไม่ได้หรอก มนุษย์ทุกคนเชื่อในพระเจ้า แม้แต่ผู้ที่เปื้อนหลบพระพักตร์พระองค์ นั่นคือหลักความเชื่อมั่นของเขา ถ้าเขาสงสัยในหลักนั้น ชีวิตของเขาก็จะปราศจากความหมาย”<sup>๑๕</sup>

ปรากฏการณ์ทั้งหลายในชีวิตมีหลายสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล บ่อยครั้งหลักความเชื่อ หรือลัทธิศาสนาจึงกลายเป็นทางออกหรือเป็นคำตอบต่อเหตุการณ์นั้นๆ แต่กามูส์ปฏิเสธพระเจ้าโดยสิ้นเชิง มโนทัศน์ของกามูส์คือ เมื่อไม่มีพระเจ้า เราก็ไม่สามารถอธิบายการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ด้วยความเชื่อทางศาสนาได้ การกระทำต่างๆ ของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล กามูส์กล่าวสนับสนุนมโนทัศน์ความไร้เหตุผลว่า “ฉันไม่รู้ว่าคุณโลกนี้มี ความหมายที่นอกเหนือไปจากนี้หรือไม่ แต่ฉันรู้ว่าฉันไม่สามารถรู้ความหมายนั้นได้และเป็นไปไม่ได้สำหรับฉันในตอนนี้จะรู้”<sup>๑๖</sup>

### ๓.๑.๑.๑.๔ ความรู้สึกแปลกแยกกับความคิดและค่านิยมทางสังคมดั้งเดิม

ในวรรณกรรมเรื่องคนนอก กามูส์พรรณนาว่า “ฉันไม่ใช่คนที่นี่และไม่ใช่คนที่อื่นใดด้วย โลกเป็นเพียงทัศนียภาพแปลกตาซึ่งใจฉันไม่อาจยึดถือเป็นที่พักพิงได้ ‘คนนอก’ ใครเล่าจะ

<sup>๑๓</sup> Albert Camus, **มนุษย์สองหน้า**, แปลโดย ตุลจันทร์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

<sup>๑๔</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

<sup>๑๕</sup> Albert Camus, **คนนอก**, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๓๔), หน้า ๘๘.

<sup>๑๖</sup> Albert Camus, **The myth of Sisyphus**, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991): p. 51.

สามารถล่วงรู้คำนี้ความหมายว่าอะไร เรื่อง ‘คนนอก’ นี้จะรับรองว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแล้ว  
แปลกสำหรับตัวฉัน”<sup>๑๗</sup> ตามความคิดของกามูส์ ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือแนวปฏิบัติทางสังคม  
ต่างๆ ที่ผู้คนประพฤติปฏิบัติกันอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล เพราะคำนึงถึงคนส่วนใหญ่เป็นหลัก และมีได้  
ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล หากมีใครคิดต่างหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกสังคมเพ่งเล็ง  
ลงโทษ โดยไม่คำนึงถึงสาเหตุหรือเหตุผลที่แท้จริง ตัวอย่างของเมอโซในนวนิยายเรื่องคนนอกคือ ผู้คน  
เชื่อว่าลูกจะต้องเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่าเพื่อแสดงความกตัญญูทวดที่ เมื่อเมอโซเอาแม่ไปไว้ที่  
บ้านพักคนชราเพราะไม่สามารถเลี้ยงดูแม่ด้วยเงินเดือนอันน้อยนิดได้ ผู้คนก็มองเขาในแง่ลบเพราะคิด  
ว่าเขาบังคับแม่ให้ไปอยู่ที่นั่น

### ๓.๑.๑.๕ ภาษา

ความรู้เหตุผลของชีวิตมนุษย์ปรากฏออกมาในอีกลักษณะหนึ่งคือ ภาษา ด้วยข้อจำกัด  
ภาษา ทำให้มนุษย์ไม่สามารถสื่อความหมายที่แท้จริงออกมาได้ ดังเช่นที่เมอโซตัวละครในเรื่องคนนอก  
กล่าวกับผู้พิพากษาว่า “อีกครั้งหนึ่งที่ฉันไม่รู้จะตอบอย่างไร ผู้พิพากษาได้สวนความเอามือปาดเหงื่อที่  
หน้าผากและถามด้วยน้ำเสียงที่เปลี่ยนไปว่า “ทำไม คุณต้องบอกผมว่าทำไม” ฉันก็เงยบงันอยู่  
เช่นเดิม”<sup>๑๘</sup>

การพูดในบางครั้งเป็นเพียงการทำลายความเงียบ หรือเพื่อให้ได้พูดเท่านั้น เช่นเมอโซพูด  
กับตาลามาโนว่า “แกพิมพ์ทำลายประโยคได้หมวดสี่เหลือing ฉันออกจะรำคาญแกแต่ฉันไม่มีอะไรทำ  
และไม่มองด้วย เพื่อที่จะพูดอะไรขึ้นมาเสียหน่อย ฉันจึงถามแกเรื่องสุนัข”<sup>๑๙</sup>

ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว ภาษาที่ฟังดูแล้วเหมือนมีเหตุผล แต่ในความเป็นจริงนั้นกลวงโป่ ตรงข้าม  
กับความเป็นจริงด้วยซ้ำ เช่นเมอโซพูดถึงอัยการว่า “อีกประการหนึ่งฉันต้องยอมรับว่า การเรียกร้อง  
ความสนใจของผู้คนนั้นไม่ยืดยาวนัก เป็นต้นว่าวิธีได้สวนความของอัยการทำให้ฉันเบื่อเร็ว เพราะมีแต่  
การแสดงโวหารอย่างยืดยาวประกอบท่าทาง ซึ่งบางตอนเท่านั้นที่ทำให้ฉันสนใจได้” หรือในนวนิยาย  
เรื่องมนุษย์สองหน้า ฌ็อง บัปติสต์ กลาม็องซ์แนะนำเพื่อนร่วมชาติของเขาในกรณีที่ถูกขอร้องให้พูด  
ตรงๆ ว่า “หากใครขอร้องให้คุณสัญญาว่าจะพูดความจริง คุณอย่าลังเล ! จงให้สัญญาไปแล้วโกหกหน้า

<sup>๑๗</sup> อัลแบร์ กามูส์, *คนนอก*, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร:  
ดวงกมล, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒.

<sup>๑๘</sup> Albert Camus, *คนนอก*, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญ  
ชน, ๒๕๓๔), หน้า ๘๗.

<sup>๑๙</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

ตายให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้”<sup>๒๐</sup> แต่ในทางกลับกัน ในคำพูดเท็จก็อาจทำให้เรารู้ความจริงได้ “บางครั้งคนที่โกหกเราทำให้เรารู้ความจริงเกี่ยวกับเขามากยิ่งกว่าคนที่พูดความจริงกับเราด้วยซ้ำ”<sup>๒๑</sup>

### ๓.๑.๑.๖ ความตาย

กามูสได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง An Absurd Reasoning ในประโยคแรกว่า “มีปัญหาสำคัญอย่างแท้จริงเพียงปัญหาเดียว และนั่นคือการฆ่าตัวตาย การตัดสินใจว่าชีวิตมีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าที่จะดำเนินต่อไปเท่ากับเป็นการตอบคำถามพื้นฐานของปรัชญา”<sup>๒๒</sup> แสดงให้เห็นว่ากามูสได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อความตายเป็นอันดับแรก เขากล่าวว่า

ในช่วงเวลาหนึ่งวิญญาณออกไปจากร่างปราศจากชีวิตโดยไม่มีร่องรอยของการตบตีทิ้งไว้ ลักษณะเบื้องต้นและแน่นอนของเรื่องราวที่แปลกประหลาดนี้ได้สร้างความรู้สึกรำคาญใจขึ้นมา เราเห็นความไม่มีประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่ได้อย่างชัดเจน เมื่อเรามองดูชีวิตจากแง่มุมของความตายที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้<sup>๒๓</sup>

กามูสเปรียบเทียบสภาพของมนุษย์ในยุคของเขากับชีวิตของซิซิฟัสว่า “มนุษย์ปัจจุบันกำลังเห็นว่าตนเกิดมาเพื่อมีทุกข์และตายในที่สุด บางคนจึงยึดเอาการฆ่าตัวตายเป็นทางออก กามูสไม่เห็นด้วยกับทางออกนี้ กามูสคิดว่าในชั่วชีวิตคนเรามีความหมายได้ กามูสอยากจะทำให้ชีวิตของมนุษย์กลับมีความหมายเสียใหม่”<sup>๒๔</sup> เขาได้เขียนความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส เพื่อสะท้อนเรื่องเล่าตำนานกรีกที่กล่าวถึงภารกิจของซิซิฟัสผู้บุคคลในชีวิตจริงรวมถึงการค้นหาความหมายของชีวิต การที่มนุษย์ต้องทำงานรื้อกับเครื่องจักร ตั้งหน้าตั้งตาทำงานโดยปราศจากการต่อต้าน ต้องทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็นวันแล้ววันเล่า คนทำงานทุกวันนี้ทำงานทุกๆ วันตลอดชั่วชีวิตของเขา และชะตากรรมไม่ได้ปราศจากเหตุผลน้อยไปกว่าซิซิฟัสเลย เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้คนเหล่านี้ จะทำงานที่ซ้ำซากเช่นเดียวกับซิซิฟัส แต่พวกเขาไม่มีความสุขเช่นเดียวกับซิซิฟัสที่สามารถทำงานที่ไร้เหตุผล ไร้

<sup>๒๐</sup> Albert Camus, **มนุษย์สองหน้า**, แปลโดย ตุลจันทร์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๔๓), หน้า ๘๘.

<sup>๒๑</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

<sup>๒๒</sup> Albert Camus, **The myth of Sisyphus**, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991), p. 3.

<sup>๒๓</sup> พินิจ รัตนกุล, **วิเคราะห์นิพนธ์นักเขียนนักคิดชาวฝรั่งเศสอัลแบร์ กามูส ปรัชญาความไร้เหตุผล**, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖.

<sup>๒๔</sup> กิรติ บุญเจือ, ผศ., **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๖๕.

สาระอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ซึ่งในมโนทัศน์ของกามูส์ความไร้เหตุผล ไร้สาระนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแสวงหาคคุณค่าและความหมายให้แก่ชีวิตเช่นเดียวกับซิซีฟัส

ฉะนั้น ซิซีฟัสเป็นเสมือนตัวแทนแนวความคิดของกามูส์ ที่พยายามแสวงหาคคุณค่าและความหมายให้แก่ชีวิตของตนเอง ด้วยเชื่อว่าเป้าหมายของชีวิต คือ ความสุข อันมีบ่อเกิดของความสุขมาจากความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ สำหรับกามูส์เชื่อว่าความสุขที่เกิดขึ้นจากภายในและภายนอกต้องมีความสัมพันธ์กัน จึงจะก่อให้เกิดความสุขแก่มนุษย์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพความสุขมากกว่าปริมาณของความสุข เพราะกามูส์เชื่อว่าหากมนุษย์พบกับความสุขที่แท้จริง เขาก็พร้อมที่จะตายอย่างมีความสุข ซึ่งความสุขที่แท้จริงในมโนทัศน์ของกามูส์จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิตว่าเป็นเช่นไร ด้วยเหตุนี้คุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับตนเองและสังคม ซึ่งเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ระดับปัจเจก มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ คือ ความไร้เหตุผล สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เสรีภาพ ความตาย และเวลา เมื่อตระหนักถึงความจริงที่ว่านี้ มนุษย์ก็จะพบความสุขของตนเอง ด้วยการใช้เสรีภาพและความรับผิดชอบ ในการแสวงหาคคุณค่าและความหมายของชีวิตด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นความสุขที่มนุษย์พึงแสวงหาได้ทุกขณะของการดำเนินชีวิต

กฤษณ์ อนุราช ได้ศึกษา บทละครเรื่อง “กาลิอุลา” บทแปลและบทวิเคราะห์ พบว่า “บทละครเรื่องนี้ได้นำเสนอมโนทัศน์ในเรื่องความตายเป็นสัจธรรมที่เที่ยงแท้และแน่นอนของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงไปได้ นั่นก็หมายความว่า ทุกคนล้วนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย ” กามูส์เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนไม่อาจจะรอดพ้นจากความตายได้ และความตายเป็นการสิ้นสุดเวลาในการดำรงอยู่ของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อมนุษย์ตายลง คุณค่าและความหมายของชีวิตบนโลกนี้ก็เป็อันสิ้นสุด ดังที่ สิริจิตต์ ปันเงินได้ศึกษาเรื่อง ความตายในมโนทัศน์ของกามูส์ ให้มโนทัศน์ไว้ว่า “กามูส์มองเห็นความตายเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ของชีวิต การเข้าใจความตายว่ามีความหมายอย่างไรย่อมหมายถึงความเข้าใจชีวิตทั้งหมดว่าเป็นอย่างนั้นเพราะชีวิตคือความตายและความหมายของความตายคือความหมายของชีวิต”

### ๓.๑.๑.๒ ทางเลือกในการแก้ปัญหาความไร้เหตุผลของชีวิต

ในเมื่อความตายคือความหมายของชีวิตซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงความไร้เหตุผลของโลกและมนุษย์ จากการวิเคราะห์วรรณกรรมของกามูส์ ผู้วิจัยพบว่ากามูส์ได้เสนอแนะทางออกในเรื่องความไร้เหตุผลของสภาวะการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ไว้ ๓ ทางด้วยกัน

### ๓.๑.๑.๒.๑ การดำเนินชีวิตซ้ำซากจำเจ

มนุษย์ยอมรับสภาพชีวิตและดำเนินชีวิตไปอย่างหดหู่ เบื่อหน่าย ไม่สนใจใยดีกับโลก หรือบางคนอาจต้องหาอะไรบางอย่าง เช่น ยาเสพติด เกม การพนัน เหล้า เพศสัมพันธ์ ศัลยกรรม หรืออื่นๆ เพื่อให้ชีวิตมีความหมายและสมบูรณ์แบบขึ้นมา หรือเพื่อให้ลืมความไร้เหตุผลของชีวิตเสีย กามุสกล่าวว่า การมีชีวิตเช่นนี้เป็นสิ่งไม่เหมาะสม เพราะทำให้ชีวิตที่ไม่มีเหตุผลอยู่แล้ว ยิ่งไร้เหตุผลขึ้นไปอีก

### ๓.๑.๑.๒.๒ การฆ่าตัวตาย

กามุสไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจแบบนี้ การฆ่าตัวตายเป็นการปฏิเสธความไร้เหตุผลของชีวิตอย่างสุดขีด เพราะถ้าเรายอมรับว่าชีวิตมันไร้เหตุผล เราย่อมจะไม่ฆ่าตัวตาย เนื่องจากว่า การฆ่าตัวตายไม่ได้เป็นการทำให้ชีวิตมีความหมายขึ้นมา หรือแก้ปัญหาชีวิตแต่อย่างใดมันแค่เป็นการปฏิเสธการสร้างความหมายให้ชีวิต ด้วยการยุติการมีชีวิตเสีย

### ๓.๑.๑.๒.๓ การขบถ

ในเมื่อชีวิตไร้เหตุผล การดำเนินชีวิตไปตามความเคยชินเป็นการทำให้ความไร้เหตุผลดำรงอยู่และดำเนินต่อไป เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะการณ์นี้ เราต้องตระหนักถึงความไร้เหตุผลดังกล่าว แล้วเราจะมีความสุขเหมือนกับซิชีฟัส ผู้ซึ่งได้ตระหนักถึงความไร้เหตุผลในชีวิตของเขา เมื่อยอมรับแล้วจะทำให้เราสุขสงบ เป็นอิสระในระดับหนึ่ง จากนั้นเราต้องทำ การขบถ (La Révolte) ด้วยวิธีการหลักๆ ดังนี้

#### ก. การไม่คิดฆ่าตัวตาย

กามุสไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับการฆ่าตัวตาย เพราะมันไม่ใช่การแก้ปัญหา มันไม่ได้ทำให้ความไร้เหตุผลของมนุษย์ยุติลง หากแต่เป็นเพียงการเลี่ยงปัญหา สิ่งสำคัญคือ เราต้องดำเนินชีวิตต่อไป และทำหน้าที่ของตน โดยเฉพาะหน้าที่ในการเป็นมนุษย์ให้ดีที่สุด "สิ่งสำคัญคือ ทำหน้าที่ของตนให้ดี"<sup>๒๕</sup> นี่อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กามุสไม่ยอมให้ตัวละครที่ช็อกโกตตาร์ด ถึงแก่ความตาย เมื่อเขาพยายามผูกคอตาย เพื่อหลีกหนีคดีที่ไม่มีใคร รู้แน่ชัดว่าเป็นเรื่องอะไร โดยให้กร็องด์ เข้าไปช่วยเขาไว้ได้ทัน และช็อกโกตตาร์ดก็สัญญาว่าจะไม่ทำเช่นนั้นอีก นอกจากนั้นเขายังร่วมกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขอีกด้วย

<sup>๒๕</sup> Albert Camus, *กาฬวิบัติ*, แปลโดย ประหยัด นิชลาพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๔๙), หน้า ๗๘.

## ข. การยืนหยัดต่อสู้แม้จะไม่มีหวัง

บางคนตั้งความหวังไว้ในชีวิตและพยายามไปให้ถึงจุดนั้น เมื่อไม่ประสบความสำเร็จ ก็จะผิดหวังท้อถอย มนุษย์ที่ไม่ต้องการให้ชีวิตตัวเองจมปลักอยู่ในความไร้เหตุผล ก็ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อเพราะมนุษย์ขบถ จะปฏิเสธ แต่จะไม่เลิกล้มความตั้งใจ<sup>๒๖</sup> กล่าวคือเขาจะปฏิเสธภัยพิบัติในการกดขี่ แต่เขาจะไม่เลิกล้มความตั้งใจที่จะต่อสู้กับมัน เขาจะไม่ยอมจำนน ริเออซ์ปฏิเสธความคิดที่ว่ากาฬโรคเป็นการลงโทษจากสวรรค์ เขารู้ดีว่าเขาไม่มีทางเอาชนะได้ กาฬโรคได้ แต่เขาก็ยืนหยัดต่อสู้กับมันจนถึงที่สุด "ผมไม่รู้ ทั้งสิ่งที่กำลังรอคอยผมอยู่และสิ่งที่จะตามมาหลังจากนี้ สำหรับตอนนี้มีคนไข้หลายคนและเราจำเป็นต้องเยียวยาพวกเขา หลังจากนั้นพวกเขาและผมเองด้วยค่อยคิดตรึกตรองกัน แต่สิ่งที่เร่งด่วนที่สุดคือการเยียวยาพวกเขา"<sup>๒๗</sup>

## ค. การพร้อมที่จะเริ่มต้นใหม่เสมอ

เมื่อเรายืนหยัดที่จะต่อสู้แม้จะไม่มีหวัง เราก็ต้องพร้อมที่จะกลับไปเริ่มต้นใหม่ได้เสมอ จากการศึกษาพบว่ากามูสใช้คำว่า "การเริ่มต้นใหม่" หรือ "ตั้งต้นใหม่" อยู่เนืองๆ อย่างเช่นตอนที่ ริเออซ์ไปส่งภรรยาเขาที่สถานีรถไฟ เพื่อไปรักษาตัวที่บนเขาแห่งหนึ่ง ก่อนจะจากเธอมาเขา "รีบบอกเธอว่าเขาขอโทษ เขาควรจะให้ใส่ใจดูแลเธอให้มากกว่านี้ เขาช่างบกพร่องสิ้นดี เธอสายหน้าเหมือนกับจะบอกให้เขาหยุดพูด แต่เขากลับพูดต่อว่า ทุกอย่างจะดีขึ้นเมื่อคุณกลับมา เราจะตั้งต้นกันใหม่นะจ๊ะ"<sup>๒๘</sup>

### ๓.๑.๑.๓ จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตในมโนทัศน์ของกามูส

กามูสกล่าวว่า ทำอย่างไรก็ได้ให้เรามีชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ว่าจะใช้เสรีภาพให้คุ้มค่า การอยู่กับปัจจุบัน การยอมรับความเป็นจริงและอยู่กับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ หรือ การกระทำอะไรก็ตามที่ล้วนแล้วมีความสุขแก่ตัวเอง กามูสถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะจุดมุ่งหมายของชีวิตคนเรานั้นก็คือความสุข แต่ความสุขในที่นี้ไม่ใช่สุขที่มีความหมายตามปรัชญาสุขนิยม เพราะสุขในที่นี้คือสุขทั้งกายและใจ แม้กระทั่ง ความตายก็ต้องเป็นสุข เพราะเราเข้าใจชีวิต นอกจากความสุขที่เราต้องการแล้วเรายังจะต้องรับผิดชอบกับความสุขที่เราเลือกด้วย จุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ในมโนทัศน์ของกามูสสามารถแบ่งได้ออกเป็นสองระดับ คือ

<sup>๒๖</sup> ประหยัด นิชานนท์, “เอกสารคำสอนรายวิชา ๔๑๓๒๔๒ นักเขียนนวนิยายเฉพาะบุคคล อัลแบร์ต กามูส”, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), (อิตสำเนา).

<sup>๒๗</sup> Albert Camus, *กาฬโรค*, แปลโดย ประหยัด นิชานนท์, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑๔-๒๑๕.

<sup>๒๘</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

ก. จุดมุ่งหมายของชีวิตต่อตนเอง

ข. จุดมุ่งหมายของชีวิตต่อสังคม

### ก. จุดมุ่งหมายของชีวิตต่อตนเอง

สำหรับกามูส์ ความสุขของปัจเจกชน เกิดจากความเข้าใจถึงสภาพชีวิตของตน และรับรู้ถึงความไร้เหตุผล (ไร้สาระ) ในการอ้างอิงความเข้าใจการมีอยู่ของชีวิต เพราะความสุขของแต่ละคนนั้นเกิดจากความหมายที่ตนเองได้สร้างไว้กับโลก สังคม และมนุษย์ จุดมุ่งหมายของมนุษย์ที่มีต่อตัวเอง ก็คือ การมีเสรีภาพและมีความสุขในตัวเองอย่างเต็มที่มนุษย์แต่ละคนจะพึงมีได้ ความสุขที่ได้เป็นตัวของตัวเอง ความสุขที่ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองรัก และความสุขที่มาจากความพอใจของตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อน นอกจากนี้จุดมุ่งหมายอีกหนึ่งอย่างที่สำคัญพอๆ กับความสุขก็คือ การมีเสรีภาพในการเลือกหรือตัดสินใจสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองได้อย่างอิสระ ปราศจากการบังคับใดๆ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของมนุษย์ในโนทัศน์ของกามูส์ ก็คือการใช้ชีวิตอย่างอิสระและมีความสุขนั่นเอง<sup>๒๙</sup>

นอกจากนี้ เราจะเห็นว่ากามูส์ได้ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เรื่องความตายอย่างชัดเจน ในนวนิยายเรื่องความตายอันแสนสุข มโนทัศน์หลักของนวนิยายเรื่องนี้คือ “ทำเช่นไรมนุษย์ถึงจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและตายไปอย่างเป็นสุข”<sup>๓๐</sup> สำหรับกามูส์ ในการดำเนินชีวิตควรแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ ซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า อย่างไร (le comment) มากกว่าที่จะตั้งคำถามว่า ทำไม (le pourquoi) ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้มากกว่าจะสร้างความหวังให้แก่ชีวิต

กามูส์สนับสนุนการใช้ชีวิตโดยการยอมรับความจริงว่าโลกไร้เหตุผล ปราศจากกฎเกณฑ์ใดๆ การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น จะเป็นวิธีที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ด้วยความสุข หากมนุษย์เอาแต่คาดหวังหรือคอยหาเหตุผลมาอธิบายว่าทำไม มีแต่จะทำให้ชีวิตเป็นทุกข์เพราะจะเสียใจหากโลกไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของตนและทั้งยังต้องคอยหาเหตุผลมาอธิบายสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

<sup>๒๙</sup> สุพัตรา คำแก้ว, “มโนทัศน์เรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ กามูส์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๔-๑๐๖.

<sup>๓๐</sup> Albert Camus, ความตายอันแสนสุข, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๓๔), หน้า ๔๘.

การที่มีชีวิตอยู่กับความจริง ณ ปัจจุบัน ไม่ได้ติดอยู่กับอดีต ไม่คาดหวังอนาคต “ความสุขและการมีชีวิตที่มีความหมายแยกกันไม่ได้ คนเราจะมีความสุขเมื่อรู้ว่าชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่นั้นมีค่า”<sup>๓๑</sup>

สำหรับกามูส โลกนี้แม้จะปราศจากกฎเกณฑ์ที่ตายตัว แต่สิ่งหนึ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้คือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ดังที่ ซินดา โซภีให้มโนทัศน์ไว้ใน บทแปลเรื่อง “ซู่ทางใจ” และเรอเนกา มิซซันนารีจอมสับสนของกามูส พร้อมบทวิเคราะห์ว่า “กามูสเชื่อในคุณสมบัติคู่แย้งของธรรมชาติ (l’ambivalence de la nature) ในมโนทัศน์ของกามูส ธรรมชาติมีทั้งพลังที่จะบันดาลความสุขสงบทางจิตใจให้แก่มนุษย์ (la nature bénéfique) และพลังแฝงอำนาจร้ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อมนุษย์ (la nature hostile)” ด้วยเหตุนี้กามูสจึงเห็นว่า มนุษย์ควรใช้ชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติอย่างมีความสุข

แต่มีใช้ว่ามนุษย์จะสิ้นหวังเพราะกฎสัจธรรมนี้แล้วใช้ชีวิตหาความสุขอย่างสุดขีด จรัญพร หาญพลได้ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “สัจธรรมแห่งวิวาท์”(Noces) ของกามูส บทแปลและบทวิเคราะห์ แสดงมโนทัศน์ว่า “ใช้ว่ากามูสจะเสนอให้เราหันตักดวงหรือมัวเมาอยู่กับความสนุกสนานรื่นรมย์ของชีวิตเพียงอย่างเดียว เพราะหากเราลุ่มหลงอยู่กับความงดงามหรือความมหัศจรรย์จนเกินไป จิตใจของเราจะไม่ตระหนักถึงความจริง ” ในมโนทัศน์ของกามูสความจริงที่วุ่น คือ ความจริงที่มนุษย์ทุกคนจะต้องตาย

นอกจากจะยอมรับว่าโลกไร้เหตุผล และดำรงชีวิตให้สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แล้ว มนุษย์ควรต่อต้านความไร้เหตุผลนี้เพื่อที่จะหาความหมายให้ชีวิตตนเอง แพรวโพยม อ่องระเบียบ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดต่อต้านในบทละครของอัลแบร์ กามูส พบว่า มีลักษณะของการขบถ ๔ ประการ คือ ขบถ ระบบปกครองบางระบบที่พยายามสร้างกฎเกณฑ์ที่ไร้เหตุผล ขบถสิ่งจอมปลอมของยุคปัจจุบัน ขบถศาสนาอย่างมลาย และขบถการทำลายล้างชีวิต ในขณะที่ช่อทิพย์ สุวรรณานนท์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เกี่ยวกับอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของกามูส เพิ่มเติมจากแพรวโพยม อ่องระเบียบ พบว่า ในวรรณกรรมของกามูสมีประเด็นสำคัญ ๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรก ลักษณะของวิญญาณของการขบถ ประเด็นที่สอง ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความทรมานทรมายในสภาพของมนุษย์ และประเด็นสุดท้ายลักษณะที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางจิตของบุคคล

<sup>๓๑</sup> พินิจ รัตนกุล, วิเคราะห์มโนทัศน์นักเขียนนักคิดชาวฝรั่งเศสอัลแบร์ กามูส ปรัชญาความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๖๙.

นอกจากนี้พิณิจ รัตนกุล ยังกล่าวในบทความเรื่องปรัชญาความไร้เหตุผล<sup>๓๒</sup> ถึงวิธีการต่อต้านความไร้เหตุผลของชีวิตในมโนทัศน์ของกามูส์อีกวิธีหนึ่งคือ การทำงานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างตั้งอกตั้งใจ กระตือรือร้น เฉกเช่นซิซิฟัส ผู้ถูกเทพเจ้าซุสสาปให้กลิ้งก้อนหินขึ้นภูเขา เมื่อถึงยอดเขาแล้วหินก็ตกลงมายังเบื้องล่าง ซิซิฟัสจะต้องเดินลงมากลิ้งหินขึ้นไปยอดเขาใหม่ เป็นอย่างนี้ซ้ำนิรันดร์ เราจะเห็นว่าช่างเป็นงานหนักที่ซ้ำซากจำเจ น่าท้อแท้สิ้นดี แต่ซิซิฟัสในบทความของกามูส์กลับทำงานอย่างมีความสุข เขาคิดว่างานที่ทำอยู่ไม่ได้ถูกสาปให้ทำ แต่เป็นงานของตนเอง เขามีความสุขกับความสำเร็จแต่ละครั้งที่กลิ้งหินถึงยอดเขา ดังนั้น การทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทำให้ชีวิตที่ไม่มีความหมายในตัว มีความหมายขึ้นมาได้ ความสำเร็จของชีวิตที่เป็นที่มาของความสุข หมายถึงการทำชีวิตที่ไม่มีความหมายในตัวให้มีความหมายขึ้นมา ไม่ใช่ชีวิตที่ดำเนินไปตามความคาดหวังของสังคม หากเป็นชีวิตที่เราเป็นผู้ตัดสินใจเอง ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยสิ่งอื่นใดก็ตาม และทำสิ่งนั้นอย่างเต็มที่รวมทั้งรับผิดชอบในสิ่งที่เราตัดสินใจลงไป เป็นจุดมุ่งหมายชีวิตในโลกที่ไร้เหตุผลนี้

จุดมุ่งหมายของมนุษย์ที่มีต่อตนเองในมโนทัศน์ของกามูส์นั้นคือ การมีชีวิตที่มีความสุขโดยนิยามของความสุขของแต่ละคนนั้นก็แตกต่างกันออกไป บางคนจุดมุ่งหมายของความสุขคือการได้เที่ยว บางคนจุดมุ่งหมายของความสุขคือการได้มีชีวิตที่เงียบสงบหรือบางคนความสุขคือการได้กินอาหารที่อร่อยๆ เพราะทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกและกำหนดความสุขของแต่ละคนแต่ความสุขที่ได้มานั้นจะต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อนอาจจะเป็นความสุขทางกายและใจก็ได้แล้วแต่ละคนจะเลือกหรือจะเป็นทั้งสองอย่างก็ได้

## ข. จุดมุ่งหมายของชีวิตต่อสังคม

กามูส์ได้สะท้อนมโนทัศน์ผ่านงานวรรณกรรมของเขาถึงจุดมุ่งหมายต่อสังคม กล่าวคือมนุษย์จะต้องช่วยเหลือกันและกัน จะต้องมีความรักสามัคคีปรองดองที่จะร่วมมือกันในการทำสิ่งต่างๆ รวมถึงช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี จากนวนิยายเรื่อง “กาฬวิบัติ” พูดถึงการร่วมแรงร่วมใจกันว่า トラバใดที่ผู้คนในสังคมยังไม่ตระหนักถึงความเป็นประชาคม การแสวงหาความร่วมมือก็ย่อมไร้ผล แต่เมื่อใดที่ผู้คนมองเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีได้ส่งผลกระทบต่อคนหมู่มากโดยเฉพา แต่ต่อสังคมโดยรวม เมื่อนั้นการร่วมแรงร่วมใจกันก็จะเกิดขึ้นและการเอาชนะมหันตภัยก็จะเป็นสิ่งที่ไม่เกินหวัง จะเห็นว่าในตอนแรกนั้นชาวเมืองยังคงคิดถึงตัวเองอยู่เป็นส่วนใหญ่ พวกเขา รู้สึกวิตกกังวล แต่ก็ไม่ได้ตระหนักว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะกลายเป็นเรื่องร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคน จึงไม่มีใครเข้าร่วมกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขที่ทางการจัดตั้งขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อการประกาศภาวะกาฬโรคและปิดเมือง พวกเขาได้ตระหนักว่ากาฬโรคเป็นธุระของทุกคน

<sup>๓๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

“ในเมื่อภาพโรคมันอยู่ที่นี่ พวกเราต้องทำอะไรที่จะเป็นเพื่อต่อสู้กับมันทั้งนี้ก็เพราะภาพโรครกลายเป็นหน้าที่ของคนจำนวนมากแล้ว มันได้เผยโฉมที่มันเป็นอยู่จริงๆ ออกมา นั่นคือ มันเป็นฐานะของทุกคน”<sup>๓๓</sup> ชาวเมืองกลุ่มหนึ่งที่มีจิตสาธารณะจึงร่วมกันต่อสู้กับภัยพิบัติตามวิถีทางและหน้าที่ของแต่ละคน

เราอาจจะกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของมนุษย์ที่มีต่อสังคมที่กามูสต้องการคือ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันของคนในสังคม มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยกันสร้างสังคมในเงื่อนไขของคนในสังคมนั้นๆ และสังคมที่ดีควรจะต้องเป็นสังคมที่ให้ความมีสิทธิเสรีภาพกับผู้คนในสังคม เปิดโอกาสให้ผู้คนได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขอย่างที่เขาคต้องการ รวมถึงแสดงออกถึงความสามารถของคนในสังคมด้วย สังคมและโลกนี้ไม่ใช่โลกแห่งเหตุผลโดยสมบูรณ์แต่ เกิดจากความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น เพราะมนุษย์ไม่ใช่โลก โลกในมโนทัศน์ของมนุษย์ก็คือการทำให้โลกให้เป็นโลกของมนุษย์ที่แวดล้อมด้วยผู้อื่น เป็นทั้งความจริงและอุปสรรคที่ก่อให้เกิดความพยายามเข้าใจสภาพที่แท้จริงของตนที่มนุษย์ได้ร่วมกันสร้างความหมายและกฎเกณฑ์ขึ้นมาตัดสินสิ่งต่างๆ นั่นเอง

### ๓.๑.๒ เกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์ในมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้วิจัยได้เพิ่มกลุ่ม มโนทัศน์ทางจริยธรรมขึ้นอีกหนึ่งกลุ่ม เพื่อเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพิจารณาโมทัศน์ทางจริยศาสตร์ของกามูสนั้นคือ จริยศาสตร์เชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialism) จากการศึกษามโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ของกามูสพบว่ากามูสเชื่อว่าเป้าหมายของชีวิตคือความสุข ซึ่งเกณฑ์การตัดสินจริยศาสตร์ของกามูส ถือว่า เสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญมนุษย์จะพบความสุขของตนโดยการใช้เสรีภาพและความรับผิดชอบในการแสวงหาคุณค่าและความหมายของชีวิตด้วยตัวเอง

กามูสใช้คำว่า เสรีภาพแห่งความไร้เหตุผล (absurd freedom) โดยกามูสได้ระบุลักษณะในการใช้ชีวิตแบบไร้เหตุผล (absurd) ว่าเป็นการขบถ (revolt) เราต้องไม่ค้นหาคำตอบของชีวิตหรือไม่ต้องตั้งตนใดๆ ในชีวิต การใช้เสรีภาพ (freedom) คือเรามีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ที่จะคิดและเลือก สุดท้ายคือ การมีความปรารถนาอันแรงกล้า (passion) คือเราต้องใช้ชีวิตอย่างหลากหลายและ

<sup>๓๓</sup> Albert Camus, *กาฬวิบัติ*, แปลโดย ประหยัด นิชลานนท์, (กรุงเทพมหานคร: สามัญชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒๓.

เต็มที่<sup>๓๔</sup> ดังนั้นเสรีภาพและความสุขจึงเป็นภาวะเดียวกัน เมื่อมนุษย์ค้นพบเสรีภาพของตนเองเขาย่อมพบกับความสุขทุกขณะในการดำเนินชีวิต

ดังนั้นในหัวข้อวิจัยนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาปัญหาเรื่องเสรีภาพของกามูส เพื่อวิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินใจทางจริยศาสตร์ของเขา เนื่องจากมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพมีมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพเป็นกลุ่มใหญ่ ๓ กลุ่ม คือ

## ๑. มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพแบบนิยัตินิยม (Determinism)

มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพแบบนิยัตินิยมเป็นมโนทัศน์ที่ใช้หลักกระบวนการทางตรรกวิทยา และการอ้างเหตุผลว่า แม้แต่การกระทำตามสมัครใจของมนุษย์ ก็จะต้องมีสาเหตุบางอย่าง ไม่มีอะไรมีอยู่ได้โดยปราศจากสาเหตุ กล่าวคือ มนุษย์ไม่มีเสรีภาพในการเลือกได้อย่างอิสระ การตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์แต่ละครั้งเกิดขึ้นเพราะมีแรงผลักดันหรือสาเหตุจูงใจจากสภาพของสิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์ต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทุกการกระทำที่มนุษย์ตัดสินใจเลือก จึงล้วนแต่ถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัว ทั้งนี้โดยสาเหตุที่มนุษย์เลือกเองไม่ได้ สภาพของมนุษย์ตามมโนทัศน์นิยัตินิยมจึงเป็นไปตามแบบแผนที่ถูกกำหนดไว้แล้ว จะเกิดเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้แล้วไม่ได้ การอ้างเหตุผลข้อนี้มาจากความเชื่อที่ว่า กฎแห่งความเป็นเหตุและผลเป็นกฎที่สามารถประยุกต์ได้อย่างสากล

มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพแบบนิยัตินิยม นี้ มีพื้นฐานจากมโนทัศน์สสารนิยม ที่ให้คำตอบว่าสาระสำคัญของมนุษย์ คือ ร่างกาย จิตเป็นเพียงคุณลักษณะอย่างหนึ่งของสสาร แม้มนุษย์จะมีสิ่งพิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ แต่ลักษณะพิเศษนี้เป็นเพราะมนุษย์มีโครงสร้างของร่างกายที่พิเศษกว่าสัตว์อื่น มนุษย์จึงดำเนินชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกาย เน้นความสุขระดับร่างกายและการกระทำของมนุษย์เป็นไปตามสัญชาตญาณ มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี ดังนั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

## ๒. มโนทัศน์เสรีภาพแบบอนิยัตินิยม (Indeterminism)

มโนทัศน์เสรีภาพแบบอนิยัตินิยม ถือว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจเลือกได้อย่างอิสระ ทุกการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นการตัดสินใจเลือกด้วยตัวของมนุษย์เอง แม้แต่การเลือกที่จะยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือสภาพเงื่อนไขของสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตาม เพราะโดยตัวของมนุษย์

---

<sup>๓๔</sup> Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991), p. 64.

เองนั้น เขามีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะเลือกหรือไม่เลือกตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป (ภายในขอบเขตที่เขาสามารถทำได้) ไม่ใช่ว่ามีสิ่งใดมากำหนดไว้แล้ว หรือมีใครมาบังคับแต่อย่างใด ซึ่งถ้าหากมนุษย์ไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองแล้ว ทุกการกระทำของมนุษย์ที่เขาได้ทำลงไปก็จะกลายเป็นสิ่งไร้ความหมายไป มโนทัศน์นี้ชี้ให้เห็นว่า การโต้เถียงประเด็นนี้โดยพิจารณาว่าการกระทำของมนุษย์ทุกอย่างมีสาเหตุจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมหรือไม่นั้นเป็นการมองผิดประเด็น การที่มนุษย์มีเสรีภาพเป็นผลมาจากโครงสร้างทางจิตใจของมนุษย์ในด้านที่เกี่ยวกับความปรารถนา และการกระทำที่เกิดจากความปรารถนา อันเป็นโครงสร้างที่ต่างจากสัตว์ เมื่อเราเข้าใจโครงสร้างเช่นนี้แล้วจะทำให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของความเป็นมนุษย์ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถมีเจตจำนงเสรีได้

มโนทัศน์เสรีภาพแบบอนิยัตินิยม นี้ มีพื้นฐานมาจากจิตนิยม โดยมีมโนทัศน์ว่าสาระสำคัญของมนุษย์ คือ จิต หรือวิญญาณ ซึ่งเป็นอมตะ เป็นคุณลักษณะที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตทั่วไป ร่างกาย (สสาร) เป็นเพียงส่วนประกอบของจิต มนุษย์จึงมีเจตจำนงเสรีที่จะตัดสินใจเลือกด้วยเสรีภาพและต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตของตน

### ๓. มโนทัศน์เสรีภาพแบบนิยัตินิยมอย่างอ่อน (Soft determinism)

มโนทัศน์เสรีภาพแบบนิยัตินิยมอย่างอ่อน เกิดจากนักปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีมโนทัศน์ว่า ในสถานการณ์จริงๆ แล้ว มนุษย์มีทั้งเสรีภาพบางส่วนและมีทั้งถูกกำหนดมาบางส่วน ธรรมชาติทางกายภาพ พันธุกรรม สถานะในจักรวาลและสถานะในสังคมของมนุษย์ล้วนถูกกำหนดมา มนุษย์เริ่มต้นด้วยความจริงบางประการที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ตระกูล เชื้อชาติ สถานที่หรือประเทศเกิด การแสดงออกทางอารมณ์ กระทั่งพลังของชีวิต เป็นต้น แต่มนุษย์เองก็สามารถใช้สิ่งที่มียูอยู่เพื่อเพิ่มหรือลดคุณค่าของตน เขาสามารถทำให้ตนมีท่าทางที่ดีขึ้น มีสถานะทางสังคมสูงขึ้น หรือแม้แต่ลดคุณค่าของตนลงด้วยการประพฤติชั่ว มนุษย์มีเสรีภาพมากพอที่จะสร้างหรือทำลายตัวเขาเอง แต่มนุษย์ไม่มีเสรีภาพที่จะควบคุมธรรมชาติและเหตุการณ์ในอดีตให้เป็นไปตามปรารถนา มโนทัศน์นี้เชื่อว่าทุกการกระทำมีสาเหตุตามมโนทัศน์นิยัตินิยมแต่ก็เข้ากันได้กับอนิยัตินิยม เนื่องจากปัจจัยทั้งหลายที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ เป็นทางเลือกและความต้องการของมนุษย์เอง

มโนทัศน์เสรีภาพแบบนิยัตินิยมอย่างอ่อน นี้มีพื้นฐานมาจากมโนทัศน์ที่ว่า มนุษย์คือ กาย และจิต มนุษย์มีเจตจำนงเสรีแต่ไม่ใช่เจตจำนงเสรีแบบสุดโต่ง เราไม่สามารถจะแยกกายและจิตออกจากกันได้ ในฐานะที่มนุษย์เป็นจิต มนุษย์จึงมีเจตจำนงเสรี แต่ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็เป็นสสาร มีร่างกาย มนุษย์เป็นทั้งกายและจิตที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้น การกระทำของมนุษย์จึงเป็นการผสมผสานกันของกายและจิต เมื่อมนุษย์มีเจตจำนงเสรี มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน มโนทัศน์เช่นนี้ พบได้จากมโนทัศน์ของนักปรัชญาอรรถิถาณนิยม สำนักปรัชญานี้เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง

มนุษย์ในสังคม โดยตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนอื่น เปิดจิตใจต้อนรับเพื่อนมนุษย์ด้วยความเคารพ

มโนทัศน์ทางนิตินิยมทางธรรมชาติถือว่าถูกกำหนดมาด้วยธรรมชาติและนิตินิยมแบบเทวนิยมถือว่าชีวิตพระเจ้าสร้างมา ซึ่งแตกต่างจากมโนทัศน์ทางอนิตินิยมที่ถือว่ามนุษย์สร้างชีวิตตัวเองและกำหนดความหมายให้ชีวิตตัวเองได้ ดังนั้นจากการศึกษาความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องชะตากรรมของซิชิปัส หากตีความตามมโนทัศน์แบบนิตินิยมถือว่าหมดเสรีภาพ คือถูกسابให้หมดเสรีภาพด้วยการไม่มีทางเลือกอย่างอื่นนอกจากต้องกลิ้งหินขึ้นภูเขาไปชั่ววันรันดร์ เหมือนนักโทษที่ถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ไร้เสรีภาพเหมือนคนทั่วไปพึงมี แต่มโนทัศน์แบบ อนิตินิยมตีความได้ว่าการใช้ชีวิตแบบซิชิปัสนั้นมีเสรีภาพ คือซิชิปัสพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เขาไม่ได้คิดว่าถูกسابให้เข็นหินขึ้นภูเขาจนชั่ววันรันดร์ แต่เขาคิดว่า ณ วินาทีที่เขาเลือกที่จะกลิ้งก้อนหินขึ้นภูเขานั้นแหละ เป็นขณะแห่งเสรีภาพที่เขาเลือกแล้วอย่างเต็มที่ เพราะเขามีโอกาสหรือเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกกลิ้งหินขึ้นภูเขาก็ได้ เสรีภาพของมนุษย์เคยหมดไปด้วยเหตุผลว่าการกลิ้งหินขึ้นเขา เป็นการลงโทษ แต่เขากลับถือว่าการกลิ้งหินขึ้นเขาเป็นการดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งที่เรเลือกด้วยเสรีภาพ เราให้ความหมายใหม่กับแนวการดำเนินชีวิตแบบนี้

ส่วนมโนทัศน์แบบนิตินิยมอย่างอ่อนกลับตีความไม่เห็นด้วยกับมโนทัศน์ทั้งสองดังกล่าว พวกนี้กลับมองว่า การเลือกรับโทษนั้นจะถือว่ามีเสรีภาพทั้งหมดไม่ได้ ส่วนที่มีเสรีภาพคือเลือกที่จะรับโทษ แต่ส่วนที่ต้องทำตามข้อกำหนดว่าต้องกลิ้งหินขึ้นเขานั้นถือว่าเสรีภาพถูกกลืนตรวนคือไม่มีอิสระที่จะทำอย่างอื่นได้

### ๓.๑.๒.๑ นิตินิยมอย่างอ่อนกับกามูส

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงมโนทัศน์อัตถิภาวนิยมเพื่อเป็นการเชื่อมโยงไปถึงมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูส มโนทัศน์อัตถิภาวนิยมนั้น จัดว่าเป็นประสบการณ์ทางจิตของบุคคล คือสภาพที่มนุษย์รู้สึกถึงความสำคัญของความมีตัวตนอยู่ของตน (existence) และอยากจะแสดงออกให้ผู้อื่นตระหนักถึงความมีตัวตนอยู่นั้น โดยเน้นถึงเสรีภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ในการที่จะแสดงความคิดเห็นและสนองความต้องการของตน ซึ่งตามหลักอัตถิภาวนิยมจัดว่าเป็นประสบการณ์ด้านอัตวิสัย (subjective) โดยไม่ยอมให้ถูกบีบบังคับหรือหันเหความต้องการและความคิดเห็นโดยกฎเกณฑ์หรือระเบียบของสังคม แต่อาศัยความเห็นชอบและความปรารถนาของตนเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกไม่ว่าสมควรหรือไม่ และดีหรือชั่ว ซึ่งเป็นการวินิจฉัยด้วยตนเอง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตของเรามีความหมาย ไม่ถูกตีค่าเป็นเพียงส่วนประกอบของสังคม แต่เป็นชีวิตมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและจิตใจโดยตนเองเป็นนายของตน และเลือกทางดำเนินชีวิตไปตามที่ต้องการ โดยไม่สนใจว่าสังคมจะยินดีด้วย

หรือไม่ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ ประสบการณ์ทางจิตของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกัน แม้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ก็อาจจะเกิดจากเหตุผลที่แตกต่าง แล้วแต่ความนึกคิดของบุคคลนั้น ดังนั้นคำว่า “เหตุผล” หรือ “ความจริง” จึงไม่อาจกำหนดลงไปได้แน่นอน หรือไม่อาจใช้มาตรฐานใดมาวัดได้ เสรีภาพจึงเป็นส่วนสำคัญในการที่มนุษย์จะมีประสบการณ์ทางจิตเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง และไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมที่ผู้อื่นปฏิบัติกันจนเป็นธรรมเนียม

ลัทธิอัตถิภาวนิยมเล็งเห็นว่าแก่นแท้หรือสาระของมนุษย์ คือ เสรีภาพ ซึ่งหมายความว่า มนุษย์เกิดมาโดยไม่มีอะไรเป็นสมบัติติดตัวมา แก่นแท้ หรือสาระของมนุษย์ คือ การไม่มีอะไรเลย มาแต่เกิดที่จะเรียกได้ว่าเป็นมนุษย์ มนุษย์ไม่มีสาระ แต่มีเพียงความมีอยู่ หรือ อัตถิภาวะ (Existence) อย่างบริสุทธิ์ ซึ่งทำให้มนุษย์แต่ละคนต้องสร้างตัวเองขึ้นมาจากการไม่มีอะไรเลยในขณะแรกเกิดตามลำดับโดยการตัดสินใจเลือกตั้งนั้นนักปรัชญาของมโนทัศน์อัตถิภาวนิยมจึงเป็นการเสนอ มโนทัศน์เพื่อปลุกใจและกระตุ้นให้ผู้อ่าน ผู้สนใจ คิดสร้างปรัชญาของตนเองขึ้นเอง มีวิธีการมองปัญหา ของตนเองอย่างอย่างลึกซึ้งถ่องแท้ และมีวิธีการหาคำตอบให้กับตนเอง เพื่อที่จะรู้จักตนเองมากขึ้น

แนวความคิด ลัทธิอัตถิภาวนิยม ในช่วงสมัยของกามูส นั้น เป็นมโนทัศน์ที่ได้จากการเผชิญหน้า (Confrontation) กับความมีอยู่ของตนเอง คือ ยอมรับสภาพของตนเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง ยอมรับปัญหาอันเกิดจากการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ในความเป็นจริง ยอมรับว่าการแก้ปัญหาต้องมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงแห่งการมีอยู่ของตนเองในสิ่งแวดล้อมจริงที่กำหนดให้ตั้งแต่เกิดจนปัจจุบัน

ความจริงแล้วกามูสถูกจัดให้เป็นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมเช่นเดียวกัน แต่ตัวเขาเองปฏิเสธ มาโดยตลอดว่าตนเองไม่ใช่ นักปรัชญาอัตถิภาวนิยม เพราะถือว่าตนเองไม่มีความคิดที่เป็นระบบ มีเพียงท่าทีของความคิดที่ไม่พอใจกับความคิดปรัชญาที่เป็นระบบ<sup>๓๕</sup> กามูสไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานหรือ ตำราทางปรัชญาอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับนักปรัชญาคนอื่นๆ ในทางตรงกันข้ามกลับต่อต้าน แนวความคิดทางปรัชญาที่เป็นระบบตายตัว และปฏิเสธความเป็นนักปรัชญามาโดยตลอด ดังที่กามูส กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่ใช่ นักปรัชญาและไม่เคยอ้างว่าเป็นเลย”<sup>๓๖</sup>

แต่ท่าทีของกามูสในการนำเสนอผลงานที่แสดงออกถึงความคิดของตนอย่างตรงไปตรงมา และเป็นตัวของตัวเอง การวิचारปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งข้อดีข้อเสียรวมทั้งการนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา

<sup>๓๕</sup> กิรติ บุญเจือ, *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม* (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔๔.

<sup>๓๖</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

ในลักษณะให้เผชิญหน้ากับความจริงและให้ยอมรับมัน พร้อมกับแก้ไขปัญหตามสภาวะที่เป็นจริงคือ ทำให้อันเป็นเอกลักษณ์ของกามูส ซึ่งเป็นสิ่งตอกย้ำว่ากามูสมีท่าทีแบบนักปรัชญาอัตถิภาวนิยม

กามูส ได้เสนอ มโนทัศน์เรื่องปรัชญาไร้เหตุผล โดยเขาใช้คำว่า “มนุษย์ไร้เหตุผล” (absurd man) ในความหมายว่า เป็นผู้ที่ไม่เข้าใจสภาพแท้จริงของโลกที่อยู่” <sup>๓๗</sup> ปรัชญาความไร้เหตุผลของกามูสเป็นปรัชญาของคนทั่วไปที่ดิ้นรนต่อสู้ ทำให้ชีวิตที่ไร้ความหมาย มีค่าขึ้นมาและมีความสุขในโลกที่ไร้เหตุผลที่บางสิ่งไม่เป็นตามที่ควรจะเป็น กล่าวคือเป็นปรัชญาที่มีต่อชีวิตว่าไร้เหตุผลที่สอดคล้องกับภาวะสับสน ไร้ความหวังของคนตะวันตกในสภาพสังคมที่คนต้องทำงานรวากับเครื่องจักรประกอบกับภาวะสงครามที่ผู้คนต้องเผชิญกับความตายอยู่ทุกขณะ สำหรับกามูสสงครามเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นความไร้เหตุผลของชีวิตได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นเสรีภาพจึงไม่ใช่สิ่งอื่นใด หากแต่เป็นสภาวะของความเป็นมนุษย์แต่ละคน ที่จะสร้างตนเองขึ้นมาบนโลกที่ไร้เหตุผล เพื่อให้คนอื่น ๆ รู้ว่าตัวเรานั้นดำรงอยู่บนโลกนี้ในฐานะอะไร มีตัวตนอยู่บนโลกที่ไร้เหตุผลนี้หรือไม่ ดังนั้นชะตาชีวิตจึงเป็นเรื่องที่แต่ละบุคคล จะเป็นผู้กำหนดและให้คุณค่าด้วยตัวเอง ภายใต้เงื่อนไขของการเลือกอย่างเสรี และพร้อมจะรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้เลือกอย่างภาคภูมิใจ สำหรับกามูสแล้วเสรีภาพและความสุขจึงเป็นภาวะเดียวกัน เมื่อมนุษย์ค้นพบเสรีภาพของตนเองเขาย่อมพบกับความสุขทุกขณะในการดำเนินชีวิต

ความเป็นมาของภารกิจที่ไม่มีวันจบสิ้นจากตำนานนี้ที่กล่าวถึง ซิซิฟัสผู้เป็นกษัตริย์ในตำนานกรีก ได้ถูกพระเจ้าฮาเดสลงโทษด้วยการสาปให้กลิ้งหินขึ้นไปสู่ยอดเขา แล้วลั่นหินตกลงไปข้างล่าง จากนั้นซิซิฟัสต้องกลิ้งมันขึ้นไปสู่ยอดเขาใหม่ เพื่อคุมมันตกลงไปเป็นเช่นนี้ชั่วนิรันดร์ ถือว่าเป็นการลงโทษที่สาหัสกว่าการฆ่าให้ตาย เรื่องเล่านี้มโนทัศน์แบบนิยัตินิยมถือว่าหมดเสรีภาพ คือถูกสาปให้หมดเสรีภาพด้วยการไม่มีทางเลือกอย่างอื่นนอกจากต้องกลิ้งหินขึ้นภูเขาไปชั่วนิรันดร์ เหมือนนักโทษที่ถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ไร้เสรีภาพเหมือนคนทั่วไปพึงมี

หากแต่ผู้วิจัยตีความได้ว่ากามูสไม่เห็นด้วยกับมโนทัศน์นิยัตินิยมที่ถือว่าซิซิฟัสหมดเสรีภาพทุกอย่างต้องดำเนินไปตามคำสาปของเทพเจ้า จากการวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูสจากวรรณกรรมที่เขาเขียนขึ้น เราจัดได้ว่ามโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูสเป็นแบบนิยัตินิยมอย่างอ่อน เพราะกามูสเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของตน ไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องหรือเหมาะสมที่สังคมกำหนดขึ้น ขอเพียงแต่อย่าเสียใจในการตัดสินใจของตนและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น กามูสต้องการให้มนุษย์ทุกคนไม่สิ้นหวัง ย่อท้อ พยายามหาเหตุผลและความหมายของการ

<sup>๓๗</sup> พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

มีชีวิตอยู่ ดังเช่น ซิซิฟัส เพราะเสรีภาพอยู่ในใจของเขา เมื่อเขาเต็มใจและยินดีจะทำงานนั้น การลงโทษก็กลับกลายเป็นความสุข

### ๓.๒ บทวิพากษ์เกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์ในมโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูส

ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของชีวิต นักปรัชญาตั้งแต่สมัยโสกราตีสจนถึงปัจจุบัน พยายามตอบปัญหานี้ สำหรับโสกราตีส เพลโต และนักปรัชญาคนอื่นๆ จำนวนมาก เชื่อว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตที่ดำเนินภายใต้แสงสว่างของปัญญาและเหตุผล สำหรับนักปรัชญาอัตถิภาวนิยม อย่างกามูส เชื่อว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตที่มีเสรีภาพ จากการวิจัยในบทก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยจัดให้กามูสอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์นียัตินิยมอย่างอ่อน อย่างไรก็ตามยังมีนักปรัชญาที่มีมโนทัศน์ที่ไม่เห็นด้วยกับมโนทัศน์ของกามูส ในบทวิพากษ์มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูสนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งบทวิพากษ์เรื่องเสรีภาพของกามูสเป็นสองกลุ่มคือ ข้อโต้แย้งระหว่างนียัตินิยมกับนียัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส และข้อโต้แย้งระหว่างอนียัตินิยมกับนียัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส

#### ๓.๒.๑ บทวิพากษ์มโนทัศน์ระหว่างนียัตินิยมกับมโนทัศน์นียัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส

นียัตินิยมเป็นกลุ่มแนวความคิดที่มองมนุษย์ว่าปราศจากเจตจำนงอิสระทั้งสิ้น มนุษย์ไม่สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ถูกกำหนด ควบคุมการและลิขิตขีดเส้นเกณฑ์ชะตาไว้โดยผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ไม่ใช่ตัวมนุษย์ พวกเขาเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเช่นเดียวกับเหตุการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ มนุษย์สามารถรู้ล่วงหน้าได้โดยการอนุมาน (inference) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ความเปลี่ยนแปลงทั้งปวงจึงเป็นไปโดยจำเป็น เหตุวิสัยเป็นลักษณะสากลของจักรวาล สิ่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ย่อมเป็นผลมาจากสิ่งที่เกิดมาก่อนหน้านั้นคืออดีต แม้จะเป็นการเลือกหรือการตัดสินใจของมนุษย์ ก็ไม่พ้นขอบข่ายของกฎนี้ ความมุ่งหมายของมนุษย์จึงถูกกำหนดตายตัว โดยความมุ่งหมายในอดีตอุปนิสัย ความโน้มเอียง ความเคยชิน ธรรมเนียมประเพณี และการศึกษาอบรมเป็นต้น มนุษย์สามารถทำนายอนาคตได้โดยการมองและสังเกตเหตุการณ์รอบๆ ตัว ยิ่งศึกษาสภาพการณ์ในอดีตอย่างรอบคอบละเอียดพิสดารเท่าไรมนุษย์ย่อมทำนายได้ว่า แรงจูงใจของคนและสัตว์ทำให้เกิดพฤติกรรมอย่างไร

นียัตินิยมเชื่อว่า ความรู้ดีกว่ามีเสรีภาพนั้นเป็นความเข้าใจผิด เพราะไม่มีอะไรในจักรวาลมีอิสรภาพ การเข้าใจผิดคิดว่ามนุษย์มีอิสรภาพนั้น เพราะไม่เข้าใจสาเหตุอันเป็นตัวการกำหนดพฤติกรรมของตนเอง ไม่มีสิ่งใดที่ปฏิเสธแรงผลักดันของสิ่งแวดล้อมได้ ทุกสิ่งย่อมดำเนินไปตามกฎธรรมชาติ คือ การถูกกำหนดโดยสิ่งอื่น มนุษย์ไม่เคยเป็นนายเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด เพราะมนุษย์เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาพอะไรก็ตามที่ปรากฏในปัจจุบันย่อมเป็น

ผลของสาเหตุที่เกิดขึ้นในอดีต อดีตจึงกำหนดปัจจุบัน และปัจจุบันกำหนดอนาคตอีกทอดหนึ่ง การกำหนดนี้เป็นเรื่องราวตายตัวและแน่นอน ถ้าอดีตเป็นอย่างนี้ ปัจจุบันก็ต้องเป็นอย่างนี้ จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้<sup>๓๘</sup>

จากสภาพสังคมในยุคปัจจุบันวิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่ว่าโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออก ต่างเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์เดียวกัน กล่าวคือ ถูกพันธนาการอยู่กับระบบความเชื่อ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณีดั้งเดิมของสังคม ศีลธรรม ศาสนา รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ในสภาพของสังคมทุกวันนี้มนุษย์หนึ่งสะท้อนให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของคนกลุ่มหนึ่งที่กำลังจะมกเข้มน้อยกับการแสวงหาวัตถุ เพื่อตอบสนองความยากและความสุขของตนเอง ปราศจากกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ยึดเหนี่ยวชีวิตและจิตวิญญาณ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งสะท้อนภาพของกลุ่มคนที่ตั้งหน้าตั้งตา ยึดมั่นกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่ตายตัวของสังคม ในทิศทางเดียวกันอย่างเคร่งครัด โดยปราศจากการโต้แย้งและการหลีกเลี่ยง เพื่อจะได้รู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นสมาชิกของสังคม ในปัจจุบันคนเหล่านี้มักคิดว่าตนเองมีเจตจำนงเสรี ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ แต่แท้ที่จริงแล้วพวกเขาเหล่านี้ถูกควบคุมโดยไม่ทันได้รู้สึกตัว สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในงานเขียนเรื่อง “เสรีภาพและจิตวิทยาวิเคราะห์” (Free Will and Psychoanalysis) ของ John Hospers ให้ความเห็นว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกและเสรีภาพนั้นไม่มีขอบเขตจำกัด โดยชี้ให้เห็นว่าความรู้สึกที่เชื่อว่ามีเสรีภาพนั้น เป็นมายา มนุษย์ก็เหมือนกับเข็มนาฬิกา ซึ่งถ้าหากมีชีวิต มันก็จะพูดว่า มันเดินไปบนหน้าปัดด้วยการตัดสินใจของมันเอง แต่ที่จริงแล้วมันต้องเดินไปตามจักรกลที่อยู่หลังหน้าปัด ในตัวมนุษย์จักรกลที่กำหนดการกระทำ คือจิตใต้สำนึกที่ไม่อาจควบคุมได้ การที่เชื่อว่ามีเสรีภาพในการตัดสินใจ ไม่ตกเป็นทาสของอดีต เป็นเพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับจักรกลในตัวของมนุษย์

แต่สำหรับกามูส์ เขามีความเชื่อว่าเหตุผลหรืออุดมการณ์ตายตัวไม่สามารถจะแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเชื่อถือที่ว่าด้วยเหตุผลนั้นเกิดจากความมั่นใจของมนุษย์ในระยะต้นของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ สติปัญญาของมนุษย์ได้ค้นพบสิ่งที่เป็ประโยชน์จนคิดไปว่า สติปัญญาของมนุษย์จะแก้ปัญหาได้ทุกสิ่ง กามูส์เห็นว่าแม้วิทยาศาสตร์จะใช้ได้ผลมาระยะหนึ่ง แต่ยังประสบความล้มเหลว การที่จะประยุกต์อุดมการณ์มาใช้ในสังคมต่างๆ ที่ประสบความล้มเหลวเรื่อยมา กามูส์เห็นว่าไม่ใช่นโยบายที่ดี อุดมการณ์ทั้งหลายรวมทั้งหลักการวิทยาศาสตร์ ต่างๆ ไม่เหมาะสมจะแก้ปัญหาได้ต่อไป เพราะแม้ว่าวิทยาศาสตร์จะใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และมีการสังเกตทดลอง แต่มันก็ยังมิพื้นฐานมาจากความคิดอยู่นั่นเอง ดังนั้นเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าสมการทางคณิตศาสตร์ต่างๆ ที่คิดค้นขึ้นมาเรื่อยๆ เป็นโลกแห่งความเป็นจริง เพราะความคิดต่างๆ เกิดจากการปรุงแต่งของจิตและ

<sup>๓๘</sup> ดร.เดือน คำดี, ปัญหาปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๔.

รวมกันเข้าเป็นกฎของเหตุผล แต่ความจริงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่เองในธรรมชาติและเป็นไปเช่นนั้นตลอด ดังนั้น กามูสจึงกล่าวว่า ความจริงอยู่เหนือเหตุผล ตรรกะที่จัดสร้างความคิดขึ้นมาในขบวนการของรับรู้ ตรรกะนั้นเราไม่อาจเข้าถึงความจริงได้

จากการที่กามูสชี้ให้เห็นความจำกัดของเหตุผลว่า แม้เหตุผลสามารถนำมนุษย์ไปสู่ความจริง แต่ขณะเดียวกันเหตุผลก็สร้างความคิดขึ้นมาปิดกั้นความจริงที่แสวงหา ความจริงที่ค้นพบจึงเป็นความจริงในกรอบความคิดอย่างเดียว โดยเขากล่าวว่ามนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า อะไรคือความหมายของการมีดำรงอยู่ คำถามนี้เป็นคำถามที่ไม่มีคำตอบ แม้ว่าจะใช้วิธีการใดๆ ก็ตามมาอธิบายไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ เทววิทยา อภิปรัชญา หรือแม้กระทั่งเหตุผลใดๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ถึงแม้ว่ากามูสจะยอมรับว่ามนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการแสวงหาความหมายของชีวิต แต่เขาก็แย้งว่า โลก จักรวาล และสังคมของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องสนใจที่จะค้นหาจุดหมายนี้ เพราะในเมื่อการมีชีวิตอยู่นั้นช่างไร้ความหมาย ดังนั้น เราจึงต้องเรียนรู้ที่จะทนกับความว่างเปล่าที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ ดังนั้นสถานการณ์ที่เป็นปริศนาซึ่งอยู่ระหว่างความอยากที่จะถามคำถามสูงสุดกับความเป็นไปไม่ได้ที่จะหาคำตอบคือสิ่งที่กามูสเรียกว่าความไร้เหตุผล ถ้าเรายอมรับในทฤษฎีความไร้เหตุผลของกามูสและวิธีการที่เขาไม่เห็นด้วยกับการตอบปัญหาปรัชญาด้วยวิธีการแบบปรัชญา เราก็ต้องถามว่า แล้วอะไรคือบทบาทของการวิเคราะห์และการถกเถียงแบบมีเหตุผล ถ้าเราไม่สามารถใช้เหตุผลในการหาความหมายของชีวิตแล้วเราจะอยู่เพื่อเรียนรู้และมีเหตุผลไปทำไม

มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูสเป็นสิ่งที่เตือนสติมนุษย์ไม่ให้หลงอยู่กับการเป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล กระทั่งเชื่อว่าเหตุผลสามารถให้คำตอบทุกเรื่องได้ ไม่ว่าจะเป็นความจริงของโลกหรือธรรมชาติของมนุษย์ กามูสได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของเหตุผลว่า “เหตุผลสามารถนำมนุษย์ไปสู่ความจริง แต่ในขณะเดียวกัน เหตุผลก็สร้างความคิดขึ้นมาปิดกั้นความจริงที่แสวงหา ความจริงที่ค้นพบจึงเป็นความจริงในกรอบความคิดอย่างเดียว”<sup>๓๙</sup>

ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการที่กามูสใช้คำว่าไร้เหตุผล เนื่องจากประสบการณ์ในชีวิตที่เขาประสบชีวิตที่ลำบากในสภาพแวดล้อมอันอึดอัด ชีวิตประจำวันที่เขาสัมผัสเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ การใช้ชีวิตแบบเครื่องจักรทำงาน ตื่นเช้าโดยนาฬิกาปลุก วิ่งขึ้นลงรถไฟใต้ดินสายเดิม ใช้ชีวิตทำงาน จากนั้นกินอาหารร้านเดิม ขึ้นรถกลับบ้าน กินอาหาร เข้านอน วันแล้ววันเล่า ทุกสิ่งล้วนดำเนินไปตามวิถีของมัน แต่หากวันหนึ่งเรามีคำถามสงสัยว่า “ทำไม” แล้วมันไม่มีคำตอบ ชีวิตก็เริ่มเบื่อหน่าย เพราะชีวิตของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยความไร้เหตุผล เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความไร้เหตุผลนี้ มนุษย์จึงสร้างสิ่งหลอกลวงตัวเองขึ้น โดยการหาเหตุผลต่างๆ มาอุปโลกน์ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งเหตุผลต่างๆ ที่มนุษย์ยกขึ้นมาก็ล้วน

<sup>๓๙</sup> พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาความไร้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๔๙.

แต่เป็นความไม่มีเหตุผลทั้งสิ้น กามูส์จึงกล่าวว่า “ฉันไม่รู้ว่าคุณมีความหมายที่นอกเหนือไปจากนี้หรือไม่ แต่ฉันรู้ว่าฉันไม่สามารถรู้ความหมายนั้นได้และเป็นไปไม่ได้สำหรับฉันในตอนนี้ที่จะรู้”<sup>๔๐</sup> ในมุมมองของกามูส์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นเพียงความรู้ที่เป็นไปได้มากที่จะเข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ แต่ไม่มีการยืนยันว่าวิทยาศาสตร์เป็นคำตอบสุดท้ายสำหรับทุกสิ่ง และแม้ว่าเราจะใช้จินตนาการในการแสวงหาความจริง ตัวจินตนาการเองก็เป็นสิ่งที่จัดปรุงแต่งขึ้นมาเหมือนกัน ดังนั้นจากข้อจำกัดนี้ไม่ว่ามนุษย์จะใช้เหตุผลหรือจินตนาการ มนุษย์ก็ยังไม่สามารถหาความหมายของความจริงแท้ได้อยู่ดี

ฉะนั้นการที่กลุ่มนิยตินิยมที่มองมนุษย์ว่าปราศจากเจตจำนงอิสระ มนุษย์ไม่สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ถูกกำหนด ถูกบังคับและลิขิตขีดเส้นเกณฑ์ชะตาไว้โดยผู้อื่นหรือพระเจ้า ไม่ใช่ตัวมนุษย์เองนั่น สำหรับกามูส์แล้วก็เป็นการอ้างเหตุผลมาเพื่อจะตอบคำถามว่า “ทำไม” แม้หลายครั้งจะดูไม่สมเหตุสมผล มนุษย์ก็ยังพยายามหาคำตอบอยู่ดี ที่เป็นแบบนี้ก็เพราะชีวิตมนุษย์นั้นไร้เหตุผล หากเรายอมรับความจริงในข้อนี้แล้ว จะเห็นว่าความพยายามเหล่านั้นช่างเป็นเรื่องไร้เหตุผลไร้สาระ

ตัวอย่างเรื่องการหาคำตอบจากความไม่มีเหตุผลตัวอย่างหนึ่งในสังคมไทยที่พอจะเห็นได้ชัดคือการเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม คนในสังคมที่ประสบปัญหาและไม่รู้วิธีที่จะแก้ไขปัญหาของตนนั้น ย่อมเต็มไปด้วยความรู้สึกกังวลใจไม่สบายใจ คับข้องใจ ตลอดจนมีความกดดันทางจิตใจมากมาย บุคคลเหล่านี้ต้องการคำตอบให้กับชีวิตตัวเอง วิธีที่จะลดความรู้สึกไม่สบายใจ หรือระบายความทุกข์ แม้ปัญหาจะไม่ได้รับการแก้ไขไปโดยเร็วก็ตามก็คือการสร้างเรื่อง “กฎแห่งกรรม” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ที่บุคคลประสบอยู่ เพื่อให้ความทุกข์ใจที่ผ่อนคลายลงไป นี่คือวิธีหนึ่งในการหาคำตอบจากโลกที่ไร้เหตุผล และพยายามทำให้ตัวเองเชื่อว่าทุกสิ่งเกิดจากเหตุและผลทั้งสิ้น หากเราคิดในแง่ดี มโนทัศน์นี้ก็สามารถทำให้บุคคลมีสติมากขึ้น และเมื่อสบายใจดีแล้ว บุคคลนั้นอาจจะเริ่มต้นวิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง หากบุคคลนั้นมองเห็นช่องทางของการแก้ไขปัญหาได้ เขาก็จะไม่รีรอที่จะช่วยตนเองหรือพึ่งตนเอง ถ้าเราทำความเข้าใจ “กฎแห่งกรรม” อย่างชัดเจน และเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ในการพึ่งตนเองแล้ว กฎแห่งกรรมอาจไม่ใช่อุปสรรคอีกต่อไป แต่อาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเข้าถึงจิตใจและวัฒนธรรมของบุคคล กลุ่มและชุมชน แต่มันจะง่ายกว่ามากหากเรายอมรับความจริงที่ว่าโลกนี้ไร้เหตุผลและหาความสุขจากการชีวิตอย่างมีเสรีภาพโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเครื่องมือใดๆ

---

<sup>๔๐</sup> Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991): p. 51.

ฉะนั้นแทนที่จะเชื่อว่าทุกสิ่งได้ถูกกำหนดมาแล้วและเราต้องหาคำตอบเพื่อให้สมเหตุสมผลกับเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งๆ ที่บางครั้งเราเองก็รู้สึกว่ามันไม่สมเหตุสมผล ถ้าหากมนุษย์ยังไม่ยอมรับว่าโลกนี้ไร้เหตุผล มนุษย์ก็ต้องยังคงค้นหาคำตอบโดยที่ไม่มีโอกาสจะได้คำตอบที่แท้จริงเพราะโลกนี้ไร้เหตุผลในตัวเอง กามูสไม่ได้ปฏิเสธว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากเหตุหรือปัจจัยต่างๆ แต่เขาชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถรู้ถึงสาเหตุรากเหง้าได้ เพราะความจำกัดของเหตุผล <sup>๔๑</sup> เขากล่าวว่า “ความไร้เหตุผลจุดแสงสว่างแห่งปัญญาของข้าพเจ้าในข้อนี้คือ ไม่มีอนาคตกาลนับแต่ขึ้นไป นี่คือเหตุผลแห่งเสรีภาพ” <sup>๔๒</sup> การยอมรับความจริงว่าโลกในทุกวันนี้ไร้เหตุผล เป็นวิธีแรกที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ด้วยความสุข ไม่มีความคับแค้นและความกระวนกระวายใจ เพราะไม่ได้คาดหวังให้โลกเป็นอย่างที่ควรเป็นหรือให้เป็นตามความต้องการของตน และไม่ต้องคิดค้นหาคำอธิบายสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตแต่ละครั้ง เวลาใดที่ชีวิตมีปัญหา ก็พยายามแก้ไขให้ดีที่สุดให้เหมาะสมกับในสถานการณ์แต่ละครั้ง ส่วนผลจะออกมาอย่างไรนั้นไม่สำคัญ การแก้ปัญหาชีวิตอย่างดีที่สุดตามความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในขณะนั้นภายในระยะเวลาจำกัด ย่อมทำให้ชีวิตมีค่าและมีความสุขตามมาได้ <sup>๔๓</sup> ดังนั้น ความหมายของชีวิตและความสุขไม่ได้ขึ้นอยู่กับการทำตามค่านิยมสังคมเท่านั้น แต่อยู่ที่การทำชีวิตให้มีค่าในโลกที่ไร้เหตุผล <sup>๔๔</sup>

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักคิดแนววินยัตินิยมได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับมโนทัศน์ของกามูสว่า มโนทัศน์เรื่องความไร้เหตุผลของกามูสนั้น ยังมีข้อขัดแย้งในตัวเอง (self-refuting) เพราะจากการที่เขายืนยันว่าโลกไม่มีค่าใดๆ แต่ในขณะเดียวกันกามูสก็พยายามให้ความหมายของปรัชญาไร้เหตุผลของตนให้มีค่า (the existence of value statements) <sup>๔๕</sup> แต่ผู้วิจัยกลับเห็นว่า กามูสไม่ได้พยายามหาเหตุผลใดๆ มาให้ค่าหรือสนับสนุนมโนทัศน์ปรัชญาของเขา เขาเพียงแต่ขบถความคิดทางอภิปรัชญาที่มีมาแต่เดิม กามูสกล่าวในงานวรรณกรรมเรื่อง “มนุษย์ขบถ” (The Rebel) ว่า “ฉันขบถ เพราะฉะนั้นเรามีอยู่” (I rebel, therefore we exist) ปรัชญาที่แท้จริงของกามูสคือปรัชญาที่ต้องการความจริงโดยไม่หวังว่าจะได้พบอย่างสมบูรณ์ “กามูสไม่มีชื่อเรียกหลักปรัชญาของตน ทั้งไม่ยอมให้ปรัชญาของตนรวมอยู่ในกลุ่มอรรถิภาวนิยม แต่พอใจเรียกปรัชญาของตนว่าเป็นการขบถต่อระบบปรัชญา” <sup>๔๖</sup> จากการวิเคราะห์งานวรรณกรรมของกามูส ผู้วิจัยพบว่า สำหรับกามูสแล้วคำว่า “ไร้เหตุผล” นอกจากจะ

<sup>๔๑</sup> พินิจ รัตนกุล, **ปรัชญาความไร้เหตุผล**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘.

<sup>๔๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.

<sup>๔๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

<sup>๔๔</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

<sup>๔๕</sup> Charles Griswold, “The Myth of Sisyphus: A Reconsideration”, **Philosophy in Context**, vol.8 (1978): 25.

<sup>๔๖</sup> กิรติ บุญเจือ, **ปรัชญาลัทธิอรรถิภาวนิยม** (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๕๓.

หมายถึงโลกที่ไร้เหตุผลแล้ว กามูสยังต้องการจะสื่อไปถึงความไร้เหตุผลที่เกิดจากการเผชิญหน้ากับโลกที่ไร้เหตุผล และความต้องการที่จะเข้าใจในโลกที่ตัวมนุษย์อาศัยอยู่อีกด้วย

นอกจากนี้ เรื่องการปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้าของกามูส ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่มีการวิจารณ์ร่วมกับปรัชญาไร้เหตุผลของกามูส กามูสให้คำจำกัดความว่า จักรวาลหรือโลก (Cosmos) อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งคือ อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นเรื่องของสิ่งที่อธิบายไม่ได้ อยู่นอกเหนือความเข้าใจของมนุษย์ เช่น พระเจ้า หรือจิตของมนุษย์เอง เช่น ความอิจฉา ความทะเยอทะยาน ความเห็นแก่ตัว หรือความโอ้อวดอมารี ซึ่งเรื่องเหล่านี้ไม่มีเหตุผลในตัวเอง และอยู่ในรูปของนามธรรม (Abstract) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจหรือความนึกคิดของมนุษย์ ไม่ใช่ด้านร่างกาย สำหรับกามูส โลกนี้ที่มนุษย์รู้จักจริงๆ คือโลกที่ปราศจากพระเจ้า มีแต่มนุษย์เท่านั้นที่เป็นนายของตัวเอง<sup>๔๗</sup>

กามูสมีความเห็นคล้ายนี้ทเชื่อว่า ถ้าไม่มีพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างก็ขึ้นอยู่กับตัวเรา และโลกก็จะกลายเป็นความจริงยิ่งขึ้น เราจะพบตัวเองเผชิญหน้ากับโลกไม่ใช่พระเจ้าและชีวิตในชาติหน้าหรือเรื่องนรกสวรรค์ก็กลายเป็นเรื่องไร้สาระ ปัจจุบันเป็นสิ่งแน่นอนที่สุด และมนุษย์จะต้องทำตัวให้ยอมรับในความจริงข้อนี้

นักทฤษฎีได้โต้แย้งเรื่องการปฏิเสธพระเจ้าของกามูสนี้ว่า แม้ว่ากามูสจะประกาศว่าตนเองเป็นอเทวนิยม แต่ตัวกามูสก็ได้รับอิทธิพลโน้ตศน์ของศาสนาคริสต์อยู่ไม่น้อย การที่กามูสกล่าวว่าการปฏิเสธพระเจ้าเป็นการทำให้เราสร้างเสรีภาพขึ้นมาได้ นั่นคือเป็นการสร้างความมุ่งหมายใหม่ ซึ่งไม่ต่างจากจุดมุ่งหมายในการนับถือศาสนาหรือการยอมรับพระเจ้าเพื่อความหลุดพ้นจากงานวรรณกรรมของกามูสเราจะพบความขัดแย้ง นี้ในสิ่งที่กามูสพยายามจะอธิบายในเรื่องมโนทัศน์ของปรัชญาความไร้เหตุผล<sup>๔๘</sup>

นอกจากนี้ การที่กามูสกล่าวหานักอัตถิภาวนิยมคริสเตียนเรื่องการใช้ความศรัทธาส่วนตัว (Leap of Faith) ที่มีต่อพระเจ้า ก็ได้รับการโต้กลับมว่า ตัวกามูสเองก็ใช้ความศรัทธาส่วนตัวในการอธิบายเช่นกัน กามูสละเลยความคิดเรื่องมนุษย์และจักรวาลและด่วนสรุปว่าประเด็นนี้ควรเก็บไว้ก่อน การสรุปความเช่นนี้ไม่มีเหตุผล ความไร้เหตุผลนี้ทำให้กามูสไม่สามารถมีจุดยืนได้ เขาเพียงแต่วนเวียน

<sup>๔๗</sup> ซอทิพย์ สุวรรณานนท์, “การวิเคราะห์เกี่ยวกับเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์ต์ กามูส”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑), หน้า ๘๘-๘๙.

<sup>๔๘</sup> Olivier Todd. **Albert Camus. Une Vie**, (Paris: Gallimard, 1996), p. 103.

อย่างไม่มีทางออกเท่านั้น<sup>๔๙</sup> ความศรัทธาเชื่อมั่นของกามูสในตัวคีร์เคอร์การ์ดนักปรัชญาชาวเดนมาร์ก ผู้เป็นบิดาแห่งปรัชญาอัตถิภาวนิยม ซึ่งในกรณีนี้ก็เท่ากับเป็นความศรัทธาชนิดหนึ่งซึ่งเป็นศรัทธาในตัวมนุษย์ แต่ไม่ใช่พระเจ้า<sup>๕๐</sup>

ฟรานซิส เซเฟอร์ (Francis Schaeffer) นักเทววิทยานับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ชาวอเมริกันกล่าวถึงเรื่องการปฏิเสธว่าพระเจ้ามีจริงของกามูสในเรื่องโลกที่ไร้เหตุผลว่า กามูสมีความขัดแย้งในตัวเองเพราะ “เขาไม่เคยสิ้นหวังเลย นอกจากจะคอยแต่มุ่งไปสู่ความสุขส่วนบุคคล ถึงแม้ว่ามันจะขัดกับเหตุผลของเขาเองก็ตาม เขาไม่เคยสิ้นหวังที่จะแสวงหาคุณธรรม ถึงแม้ว่าโลกนี้ดูเหมือนว่าจะปราศจากความหมาย”<sup>๕๑</sup> Francis กล่าวเช่นนี้เพราะการแสวงหาคุณธรรมก็คือการหาเหตุผลของมนุษย์เช่นกัน หากกามูสพูดว่าโลกนี้ไร้เหตุผล แล้วทำไมกามูสต้องให้เหตุผลในเรื่องการใช้ชีวิตอย่างเสรีภาพและมีคุณธรรม แต่กามูสเคยโต้แย้งไว้ครั้งหนึ่งในงานเขียนเรื่อง *Fourth Letter to a German Friend* ว่ามนุษย์มีความหมายเพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่เรียกร้องที่จะมีความหมาย<sup>๕๒</sup> ดังนั้นในโลกที่ไร้เหตุผลนี้ มนุษย์ไม่ได้ตกอยู่ในข้อบังคับใดๆ หรือภายใต้อำนาจใดๆ ที่จะบังคับเราได้ มนุษย์มีเสรีภาพ เราจึงต้องหาความหมายให้กับชีวิตบนโลกที่ไร้ความหมาย เพื่อให้ตัวเองดำรงอยู่อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้คัดค้านว่าคำโต้แย้งของกามูสอาจจะฟังแล้วดีแต่มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ เพราะมันก็ต้องใช้เหตุผลมาประกอบในการดำรงอยู่ของมนุษย์เองในที่สุด แนวทางที่ไม่มีเหตุผลนี้เป็นความล้มเหลวที่จะแยกความคิดที่ชัดเจนออกจากมโนทัศน์ด้านอารมณ์<sup>๕๓</sup>

แต่ผู้วิจัยกลับมีความเห็นว่า กามูสพยายามอธิบายว่าศาสนาคริสต์เกิดมาจากการพยายามรับมือกับความไร้เหตุผลในโลกนี้ เมื่อมนุษย์ไม่อาจค้นหาความหมายแห่งชีวิตได้ จึงทำให้ความหมายนั้นให้เป็นเรื่องของพระเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้ามนุษย์ทนความไร้เหตุผลของชีวิตได้ ชีวิตหลังความตายจะมีสวรรค์นิรันดรอคอยอยู่ กามูสยังกล่าวถึงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของมนุษย์ประกอบไปด้วยลัทธิ

<sup>๔๙</sup> Herbert Hochburg, “Albert Camus and the Ethics of Absurdity”, *Ethics*, vol. 75 (1965): 92.

<sup>๕๐</sup> David Simpson. *Albert Camus*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.iep.utm.edu/camus/> [๑ มีนาคม ๒๕๕๕].

<sup>๕๑</sup> Francis Schaeffer, *Trilogy: The God Who is There, Escape from Reason, He is There and He is Not Silent*, (Wheaton, IL: Crossway, 1990), p. 134.

<sup>๕๒</sup> Camus, *Resistance, rebellion, and death*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage, 1960), p. 28.

<sup>๕๓</sup> John Cruickshank, *Albert Camus and the literature of revolt*, (New York: UP of Oxford, 1960), p. 47.

ศาสนาต่างๆ และผู้พยากรณ์ (แม้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าเลยก็ตาม) มนุษย์มักถูกล่อลวงให้หลงผิด หลอกให้เชื่อ

มนุษย์ถูกอ้อนวอนให้กระโจนออกจากวิถีที่กำลังดำเนินอยู่ สิ่งที่มีมนุษย์ตอบก็คือ เขาไม่รู้ไม่เข้าใจสิ่งนั้นนัก เพราะสิ่งนั้นคลุมเครือ ไม่แจ่มชัด ที่จริงแล้วมนุษย์ไม่ต้องการทำอะไรเลย นอกจากสิ่งที่เขาารู้และเข้าใจเท่านั้น แต่มนุษย์มักถูกทำให้เชื่อมั่นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นบาปอันเกิดจากความหยิ่งผยอง แต่เขาไม่เข้าใจความหมายของบาป บางทีนรกอาจคอยอยู่ดังที่ศาสนาสอน แต่มนุษย์เราไม่มีจินตนาการเพียงพอที่จะมองเห็นภาพอนาคตอันแปลกประหลาดนั้น สำหรับกามูสแล้ว ความคิดที่ว่าเขาไม่มีศรัทธานั้นจะพลอยทำให้สูญเสียชีวิตที่เป็นอมตะ เป็นเพียงความคิดซึ่งหาสาระไม่ได้เลย ศาสนาพยายามบังคับให้มนุษย์ยอมรับว่าตนเองทำผิดที่ไม่มีศรัทธา<sup>๕๔</sup>

ดังนั้นโน้ตส์ของกามูสในมุมมองของชีวิตก็ไม่ได้แตกต่างไปจากการมองหาความจริงแท้ของโลก เหตุผลไม่สามารถไขความลับของชีวิตได้ว่าทำไมถึงมีชีวิต ทำไมชีวิตจึงไม่เป็นเช่นที่ควรเป็น ทำไมต้องทำชีวิตให้เป็นเครื่องจักรกล ทำไมต้องเร่งรีบดิ้นรนทำงานเพื่อปากท้อง ชีวิตมีความหมายอะไรในเมื่อความตายทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างหมดไปในทันที แม้เราอาจจะอธิบายความหมายของการมีชีวิตอยู่ได้หลายประการ แต่หากถามว่าทำไมต้องเป็นแบบนี้ เหตุผลต่างๆ ก็จะไม่มีความหมาย หรือแม้กระทั่งความตาย เรารู้ว่าทุกคนต้องตาย แต่ไม่รู้ว่าจะทำไมจึงต้องตาย และทำไมมนุษย์จึงกำหนดเวลาตายไม่ได้ แม้ว่าจะนำคำสอนทางศาสนามาเป็นคำตอบ คำอธิบายก็ยังดูขัดแย้งกับสิ่งที่พบเห็นในประสบการณ์ เราเห็นว่าไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนและสิ่งที่เรียกว่า ตัวตนของเรานั้น คือการประกอบของกาย ความคิด และความรู้สึก ไม่มีอะไรเป็นวิถึนิรันดร์ในความหมายของศาสนาคริสต์ จากประสบการณ์เช่นนี้ทำให้คิดว่าความตายเป็นเรื่องไร้เหตุผล มนุษย์ จึงไม่สามารถใช้เหตุผลไขปริศนาของความตายได้ ธรรมชาติของความตายที่ศาสนาคริสต์กล่าวถึง จึงเป็นเรื่องของความคิดหรือความเชื่อมากกว่าเป็นความจริงแท้

### ๓.๒.๒ บทวิพากษ์มโนทัศน์ระหว่างอนิยัตินิยมกับมโนทัศน์นิยัตินิยมอย่างอ่อนของกามูส

อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย กล่าวว่า มโนทัศน์อย่างหนึ่งที่เสนอว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี คือมโนทัศน์ที่ชี้ให้เห็นว่าการโต้เถียงประเด็นนี้โดยพิจารณาว่าการกระทำของมนุษย์ทุกอย่างมีสาเหตุจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมหรือไม่นั้นเป็นการมองผิดประเด็น การที่มนุษย์มีเจตจำนงเสรีเป็นผลมาจากโครงสร้างทางจิตใจของมนุษย์ในด้านที่เกี่ยวกับความปรารถนาและการกระทำที่เกิดจากความ

<sup>๕๔</sup> พินิจ รัตนกุล, *ปรัชญาความไร้เหตุผล*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๓๑.

ปรารถนา อันเป็นโครงสร้างที่ต่างจากสัตว์ เมื่อเราเข้าใจโครงสร้างเช่นนี้แล้วจะทำให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของความเป็นมนุษย์ซึ่งทำให้นุษย์สามารถมีเจตจำนงเสรีได้<sup>๕๕</sup> ดังนั้น กลุ่มนักคิดแนวอนิยัตินิยมจึงเชื่อว่ามนุษย์เป็นอิสระจากเหตุปัจจัยทั้งมวลมีอำนาจที่จะเลือกตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆได้ด้วยตัวเองและเมื่อเลือกตัดสินใจกระทำสิ่งใดแล้วก็ต้องรับผิดชอบต่อผลของการเลือกนั้น การตัดสินใจของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์ควบคุมได้และเลือกเองได้ ไม่ได้ถูกกำหนดโดยสิ่งใดทั้งสิ้น

ดังนั้นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์อนิยัตินิยม เนื่องจากปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยม เป็นขบวนการของนักปรัชญาที่ต้องการเสนอให้เห็นถึงสาระตะ ความรับผิดชอบของมนุษย์ที่สามารถกำหนดเจตจำนงเสรีของตนได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสังคม ความเชื่อทางสังคมอันเป็นบรรทัดฐานที่มีได้ให้มนุษย์มีจิตอิสระในการตัดสินใจเลือกเจตจำนงด้วยตนเอง

นักปรัชญาอัตถิภาวนิยมฝ่ายอเทวนิยม เช่น นีทเชอ ชาร์ตร์ ไฮเดกเกอร์ รวมทั้งกามูส์ มีความเห็นคล้ายกันว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ไม่มีอะไรประเสริฐเท่าตัวของเราเอง เสรีภาพที่มีอยู่จะถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจเลือก เราเป็นนายของตัวเอง ไม่มีใครอื่น และการที่ได้รู้เช่นนี้ก็มีความสุขอย่างที่สุด แต่แม้ว่ากามูส์จะเป็นนักอัตถิภาวนิยมและมีมโนทัศน์ตรงกันในเรื่องที่พยายามจะบอกว่า “มโนทัศน์เรื่องที่มนุษย์เผชิญหน้ากับโลกในแบบภาวะอุตรภาพสมบูรณ์นั้นไม่มีความน่าเชื่อถือ”<sup>๕๖</sup> แต่เนื่องด้วยมโนทัศน์อื่นของกามูส์ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพบว่า กามูส์มีความแตกต่างจากมโนทัศน์ของนักปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมท่านอื่นๆ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของชาร์ตร์ เขากล่าวว่า “เสรีภาพไม่ได้หมายถึงสัมฤทธิ์ผลของการตัดสินใจว่าเราเลือกทำสิ่งนี้แล้ว ต้องทำให้สำเร็จ เสรีภาพอยู่ที่ความสามารถในการตัดสินใจเลือก (choice) นั่นคือ เสรีภาพเป็น Absolute Freedom เป็นเสรีภาพอย่างแท้จริงของมนุษย์ที่มนุษย์จะเลือกได้”<sup>๕๗</sup> จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่า ชาร์ตร์ให้มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพที่มองด้านเดียวว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดบทบาทด้วยตัวเอง ชาร์ตร์ไม่คิดว่า การตัดสินใจของมนุษย์ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการไม่ใช่เพียงเสรีภาพของมนุษย์อย่างเดียว แต่กามูส์มีมโนทัศน์ว่าโลกเป็นตัวการหรืออิทธิพลใหญ่ที่ทำให้มนุษย์ไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างแท้จริง หลายครั้งในงาน

<sup>๕๕</sup> อุกฤษณ์ แพทย์น้อย. **วรรณคดีว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pioneer.chula.ac.th/~pukrit/2207102/freewill2.html> [๑ มีนาคม ๒๕๕๕]

<sup>๕๖</sup> Ronald D. Srigley, **Albert Camus' Critique of Modernity**, (Missouri: Integrated Book Technology, 1984), p. 18

<sup>๕๗</sup> พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **เปรียบเทียบมโนทัศน์พุทธศาสนากับชาร์ตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓.

วรรณกรรมของกามูส์แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติบีบบังคับให้มนุษย์ทำสิ่งรุนแรงโดยไม่รู้สึกตัว ธรรมชาติเป็นสิ่งลึกลับที่ไม่อาจเข้าใจได้ และเป็นอำนาจของจักรวาลที่กระทำต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในระบบของมัน มนุษย์ไม่มีแม้แต่สิทธิที่จะใช้เสรีภาพนั้น<sup>๕๘</sup>

ในมโนทัศน์ของชาร์ตร์ มนุษย์คือ ผู้ที่ลงมือกระทำการตามจุดมุ่งหมายของตนอย่างมีเสรีภาพ ตามที่ชาร์ตร์ประกาศออกมาว่า “มนุษย์คือเสรีภาพ” เสรีภาพของชาร์ตร์คือความสามารถในการตัดสินใจเลือก ซึ่งจะต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ การใช้เสรีภาพของชาร์ตร์คือ การใช้ชีวิตอย่างที่เป็นชีวิตจริงๆ โดยเป็นคนเลือกและตัดสินใจเอง ไม่ใช่สถานการณ์บังคับหรือไหลไปตามระบบทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วย การเลือกนี้คือการกลับมาหาตนเองและเลิกสภาพของการแปลกแยก<sup>๕๙</sup> ชาร์ตร์เชื่อว่าสถานะของมนุษย์ทุกคนล้วนเริ่มต้นจาก ความว่างเปล่า เมื่อมีชีวิตอุบัติขึ้นบนโลกแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์มีเป็นสิ่งแรกคือเสรีภาพ ชีวิตหลังจากนั้น จะเป็นอย่างไร มีความหมายหรือไม่ ล้วนเกิดจากเสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิตของคนๆ นั้น มนุษย์มีความแตกต่างกับวัตถุสิ่งของอื่นในโลก วัตถุสิ่งของไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองไปจากสิ่งที่เป็น อยู่ แต่มนุษย์สามารถจัดการให้ตัวเองเป็น หรือไม่เป็นอะไรได้ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเลือกจะเป็นหรือไม่เป็นของตนเองชาร์ตร์พูดว่า เสรีภาพเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ความเป็นมนุษย์และเสรีภาพเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ถ้าปราศจากเสรีภาพแล้ว มนุษย์ก็ไม่ต่างจากก้อนหินที่อยู่ในโลก ดังนั้นการทำลายเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใด จึงเท่ากับเป็นการลดทอนบุคคลนั้น ให้เปลี่ยนสภาพจากการเป็นมนุษย์ไปเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง

ผู้วิจัยได้ศึกษามโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของกามูส์จากงานวรรณกรรมของเขาเช่นเรื่องคนนอก ความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส มนุษย์ขบ เนื่องจากวรรณกรรมเหล่านี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพ พบว่ากามูส์ต้องการวิจารณ์ทั้งภาคความคิดและภาคปฏิบัติของมนุษย์ในยุคนั้น พร้อมทั้งต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านหาทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง การแสวงหาความสุขและเสรีภาพมีความหมายยิ่งใหญ่สำหรับกามูส์ ซึ่งเขาเรียนรู้มาจากชีวิตที่ทุกข์ยาก เสรีภาพมิใช่การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างในสิ่งที่ตนพอใจ แต่เป็นความสำนึกร่วมที่ต่อต้านการกดขี่ เพื่อแสดงถึงวิญญาณรักอิสระของมนุษย์<sup>๖๐</sup> คำว่า “เสรีภาพ” จากงานวรรณกรรมทั้งสามเรื่องของกามูส์สามารถสรุปได้ว่าเป็นเสรีภาพที่เกิดจากความพยายามของมนุษย์ที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ และความ

<sup>๕๘</sup> ซอทิพย์ สุวรรณานนท์ “การวิเคราะห์เกี่ยวกับเอ็กซิสเทนเชียลิสม์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์ต กามูส์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑), หน้า ๔๓.

<sup>๕๙</sup> ศิริวรรณ โอสถานนท์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาเรื่องความแปลกแยกในสังคมไทย”, ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม), ฉบับที่ ๑๓ (๒๕๓๕): ๖๒-๗๕.

<sup>๖๐</sup> อัลแบร์ กามูส์, คนนอก, แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล, ๒๕๒๒), หน้า ๙-๒๖.

ต้องการของตนให้ปรากฏ ภายใต้ความร่วมมือสามัคคีกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ซึ่งมีรากฐานตั้งมั่นอยู่บนความรักของมนุษย์ด้วยกัน “กามุสย่อมรับความสำคัญของเสรีภาพที่มีต่อการมีชีวิตที่สมกับเป็นชีวิตของมนุษย์เช่นที่ชาร์ตร์เน้น แต่ในขณะที่เดียวกันกามุสชี้ให้เห็นด้วยว่า คุณธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของศักดิ์ศรีมนุษย์และคุณค่าเท่าเทียมเสรีภาพ”<sup>๖๑</sup>

นอกจากนี้ มโนทัศน์เรื่องความตาย ซึ่งมีความสำคัญต่อมโนทัศน์เสรีภาพและจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ของกลุ่มนักอรรถวิภาษนิยม ก็ยังมีความแตกต่างกันระหว่างกามุสและนักอรรถวิภาษนิยมท่านอื่นๆ สำหรับชาร์ตร์แล้วความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ตัดสินใจเลือก เพราะทุกคนนั้นอิสระและต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน แต่สำหรับกามุส ความตายเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล เพราะเหตุผลไม่สามารถเข้าถึงความลึกลับของความตายได้ เรารู้ว่าทุกคนต้องตาย แต่ไม่รู้ว่าทำไมจึงต้องตาย และทำไมมนุษย์กำหนดเวลาไม่ได้ ความเชื่อทางศาสนาว่าหลังจากความตาย พระเจ้าจะกำหนดให้ดวงวิญญาณจะไปนรกหรือสวรรค์เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสิ่งที่พบเห็นในประสบการณ์ กามุสกล่าวว่า ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน “ตัวตน” ของเรานั้นเป็นเพียงการประกอบกันของกาย ความคิดและความรู้สึก ไม่มีอะไรเป็นวิญญาณ ประสบการณ์เช่นนี้ทำให้เราดูความตายว่าเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล คนหวาดกลัวความตาย เพราะความตายทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำมาทั้งหมดในชีวิตนั้นหมดค่าลงทันที กามุสให้มโนทัศน์ว่าชีวิตนั้นช่างไร้ความหมาย เมื่อชะตากรรมถูกกำหนดโดยวาระสุดท้ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ทั้งหมดนี้ นอกจากความตายหรือความสุขหรือสิ่งอื่นใดทั้งหมด คือเสรีภาพ โลกนี้ทั้งโลกเหลือแต่มนุษย์ที่เป็นนายของตนเอง และสิ่งที่ผูกมัดมนุษย์ไว้ก็คือความเชื่อที่หลอกตนเองเรื่องโลกหน้า หรือชีวิตหลังความตาย

มโนทัศน์เรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่เกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องความแปลกแยก เพราะเรื่องนี้เป็นข้อสนับสนุนให้มนุษย์ตระหนักถึงควมมีเสรีภาพในตัวเอง “ความแปลกแยก” (Alienation) โดยทั่วไปแล้วหมายถึง “การกระทำหรือผลของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งได้แปรสภาพจากสภาพเดิมไปเป็นการกระทำหรือผลการกระทำอีกอย่างหนึ่ง” ซึ่งมโนทัศน์นี้มีการนำมาใช้ครั้งแรกโดยเฮเกล เนื่องจากพื้นฐานความคิดทางปรัชญาของเฮเกลเชื่อว่าทุกสิ่งจะพัฒนาไปสู่จิตบริสุทธิ์หรือพระเจ้า ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในกระบวนการหนึ่ง ซึ่งคือกระบวนการของความแปลกแยก เฮเกลได้เขียนไว้ใน The Philosophy of History ว่าสิ่งที่จิตแสวงหาในที่สุดคือการรู้จักซึ่งการจะรู้จักตัวเองได้ มันต้องซ่อนจุดหมายนี้ไว้ในตัวของมันเอง และภาคภูมิใจในการแปลกแยกออกไปจากแก่นแท้ของตัวเอง

ส่วนความแปลกแยกในมโนทัศน์ของชาร์ตร์ คือสถานะของมนุษย์ที่ไม่ได้เป็น ไม่ได้รู้สึก หรือไม่ได้คิดอย่างที่สมควรจะเป็น จะรู้สึก จะคิดในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ในฐานะชาร์ตร์คือ ผู้ที่

<sup>๖๑</sup> พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาความไร้เหตุผล, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามัญชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

ลงมือกระทำการตามจุดมุ่งหมายของตนอย่างมีเสรีภาพ การใช้ชีวิตอย่างเป็นชีวิตจริง ๆ โดยเป็นคนเลือกและตัดสินใจเอง ไม่ใช่สถานการณ์บังคับหรือไหลไปตามระบบต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วย การเลือกนี้คือการกลับมาหาตนเองและเลิกสภาพของการแปลกแยก<sup>๖๒</sup>

แต่สำหรับกามูส์ ชีวิตที่แปลกแยกจากตัวเองจนเป็น “คนแปลกหน้า” ต่อตัวเอง เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของชีวิตที่ไร้เหตุผลและปราศจากความหมาย เพราะเป็นชีวิตที่ทำตามแรงกระตุ้นจากภายในและภายนอก ไม่ใช่ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติแท้จริงของเรา เหมือนชีวิตที่ไม่รู้จักจุดมุ่งหมายหรือไม่รู้ความต้องการของตนเอง เขาได้ยกตัวอย่างว่า คนเราส่องกระจกทุกวันเพราะตัวเองอาจรู้สึกวุ่นวายที่เห็นในกระจกเป็นหน้าของตนเองหรือเปล่า ไม่ใช่หน้าของคนแปลกหน้าในเรือนร่างของเรา ถ้าหากเรารู้จักตัวเองจริงๆ เราคงจะไม่ทำเช่นนั้น เพราะไม่ว่าร่างกายจะเปลี่ยนไปอย่างไรเราก็ยังคงเป็นเรายู่นั้นเอง การส่องกระจกทุกวันเป็นการตอกย้ำความจริงที่ว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผลและไม่มีความหมาย เพราะถ้าหากเรารู้ความจริงของชีวิต เราจะส่องกระจกไปทำไม

สำหรับมาร์กซ์มีโนทัศน์เช่นเดียวกับเฮเกล นั่นคือ ความคิดเรื่องความแปลกแยกวางอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างการดำรงอยู่ (Existence) กับสสารัตถะ (Essence) ของมนุษย์ กล่าวคือมนุษย์ไม่ได้เป็นในสิ่งที่เขาควรจะเป็น

ส่วนมโนทัศน์ของชาร์ตร์ เขายืนยันว่า “ความมีอยู่ มาก่อนแก่นสารของมนุษย์”<sup>๖๓</sup> ส่วนกามูส์กลับเห็นตรงกันข้าม เขาไม่ได้พูดถึงเรื่องคุณค่าหรือความสมบูรณ์ แต่เขาพบว่าสสารัตถะมาก่อนการดำรงอยู่ โลกและจักรวาลเกินกว่าเหตุผลที่มนุษย์จะรู้ได้ เราจึงต้องดำรงอยู่ ยอมรับสภาพความจริงของชีวิตและไม่จำเป็นต้องหาความหมายนั้น จากงานวรรณกรรมเรื่อง *Resistance, Rebellion and Death* กามูส์ให้ความเห็นเรื่องเสรีภาพว่า “เสรีภาพของมนุษย์มีขอบเขต ไม่มีใครมีเสรีภาพได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งขอบเขตที่ทำให้เสรีภาพเริ่มขึ้นและจบลง ประกอบไปด้วยสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง คือกฎหมายของประเทศชาติ”<sup>๖๔</sup> จะเห็นได้ว่า ปรัชญาของกามูส์ยังไม่ใช่การตัดขาดจากทุกสิ่งออกจากชีวิตมนุษย์ นี่คือเหตุผลที่ผู้วิจัยจัดให้กามูส์เป็นนักคิดแบบนิยตินิยมอย่างอ่อน นอกจากนี้กามูส์ยังเสนอแนวทางออกสำหรับชีวิตในโลกนี้ซึ่งมีโซโลกหน้าหรือสวรรค์ แต่คือการต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตอยู่ต่อไปอย่าง

<sup>๖๒</sup> ศิริวรรณ โอสถานนท์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาเรื่องความแปลกแยกในสังคมไทย”,

ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม), ฉบับที่ ๑๓ (๒๕๓๕): ๖๒-๗๕.

<sup>๖๓</sup> Jean-Paul Sartre, *Being and Nothingness*, (New York: Washington Square Press, 1992), p. 725.

<sup>๖๔</sup> Albert Camus, *Resistance, Rebellion, and Death*, (New York: Alfred A. Knopf, 1961), p. 101.

มีความสุข ดังปรากฏในความเรียงเชิงปรัชญาเรื่องตำนานของซิซิฟัส กามูสยกย่องให้ซิซิฟัสเป็นวีรบุรุษแห่งความไร้เหตุผล ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของมนุษย์ทุกคนในโลกนี้

### ๓.๓ บทสรุป

จากการศึกษาวรรณกรรมของกามูส ทำให้เห็นมโนทัศน์หลักต่อความไร้เหตุผลของสภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งแยกเป็นประเด็นหลักๆ ได้ คือ ชีวิตที่ซ้ำซากจำเจ กามารมณ์ การกระทำที่ไร้เหตุผลและความเชื่อเรื่องพระเจ้า ความรู้สึกแปลกแยกกับความคิดและค่านิยมทางสังคมดั้งเดิม ภาษา ความตาย

ความตายคือสิ่งแสดงถึงความไร้เหตุผลของโลกและมนุษย์ จากการวิเคราะห์วรรณกรรมของกามูส ผู้วิจัยพบว่ากามูสได้เสนอแนะทางออกในเรื่องความไร้เหตุผลของสภาวะการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ไว้ ๓ ทางด้วยกัน คือการดำเนินชีวิตซ้ำซากจำเจ การฆ่าตัวตาย และการขบถ การตระหนักถึงความไร้เหตุผลจะทำให้มนุษย์มีความสุขเหมือนกับซิซิฟัส ผู้ซึ่งได้ตระหนักถึงความไร้เหตุผลในชีวิตของเขา เมื่อยอมรับแล้วจะทำให้เราสุขสงบ เป็นอิสระในระดับหนึ่ง จากนั้นเราต้องทำการขบถด้วยวิธีการหลักๆ คือ การไม่คิดฆ่าตัวตาย การยืนหยัดต่อสู้แม้จะไม่มีหวัง และการพร้อมที่จะเริ่มต้นใหม่เสมอ

จากการศึกษาวิพากษ์เกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์ในมโนทัศน์ของกามูส ทำให้ทราบว่ามโนทัศน์คิดจำนวนไม่น้อยทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับกามูส ซึ่งแบ่งออกเป็นทั้งนักคิดแนวนิยัตินิยมและนักคิดแนวนิยัตินิยม นอกจากนี้กามูสเองยังวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดทางจริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคมที่พยายามกำหนดเป้าหมายของชีวิตไว้อย่างตายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์และบรรทัดฐานทางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยตระหนักว่าตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม จึงพร้อมจะตั้งคำถามต่อระบบกฎเกณฑ์ อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ในการกำหนดเป้าหมายของตนเองนั้น มีความชอบธรรมมากน้อยเพียงใด ดังที่ กามูสให้มโนทัศน์ว่าการขบถทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเป็นการคืนศักดิ์ศรีให้แก่ชีวิต ซึ่งการขบถนั้นไม่ใช่เป็นการชักนำให้บุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่มีอยู่ แล้วหันมาศรัทธาหรือเชื่อมั่นต่อมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ในมโนทัศน์ของเขา แต่เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่จะใช้จัดระเบียบ และกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น เรื่องใดที่ดีก็ใช้ต่อไปเรื่องใดไม่ดีก็ต้องแก้ไขปรับปรุง

แนวคิดของกามูสได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่เขามีต่อมนุษย์ และความหวังในสันติภาพในโลก มันเป็นแนวคิดที่ไม่ต้องอาศัยพระเจ้าหรือกฎเกณฑ์ใดๆ ของสังคม ในเมื่อชีวิตเป็นของแต่ละคน มนุษย์ย่อมมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการตัดสินในชีวิตของแต่ละคนเอง กามูสกล่าวว่าเขาไม่สนใจเรื่อง

ถกเถียงในทางอภิปรายว่าแท้จริงแล้วมนุษย์มีเจตจำนงเสรีหรือไม่<sup>๖๕</sup> หากแต่เขาต้องการจะนำเสนอว่ามนุษย์ควรใช้เสรีภาพเพื่อการดำรงอยู่ชีวิตอยู่ต่อไปอย่างมีความสุข ดังนั้นโน้ตส์เรื่องเสรีภาพของกามูส์ จึงมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างมโนทัศน์แบบนิตินิยมและอนิตินิยม สำหรับกามูส์ ปรัชญาความไร้เหตุผลคือ “ความแตกต่างระหว่างความไร้ความหมายของชีวิตกับมนุษย์ผู้ต้องการมีชีวิตอย่างมีจุดหมายและมีความหมาย”<sup>๖๖</sup>

นอกจากนี้ กามูส์ยังเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม โดยตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนอื่น เปิดจิตใจต้อนรับเพื่อนมนุษย์ด้วยความเคารพ มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพในมโนทัศน์ของกามูส์ เกิดจากปฏิกิริยาที่ต่อต้านพื้นฐานแนวความคิดทางจริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคม ซึ่งอาจเป็นผลจากสภาพแวดล้อมในยุคสมัยนั้นประกอบกับความยากจนที่กามูส์ประสบในเยาว์วัย สะท้อนออกมาให้เห็นในพฤติกรรมของตัวละครจากงานวรรณกรรมของเขา ในมโนทัศน์ของกามูส์เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข ซึ่งมีบ่อเกิดมาจากร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กัน โดยเน้นคุณภาพของความสุขมากกว่าปริมาณ สำหรับความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิต ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับปัจเจก อันเป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับความไร้สาระ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เสรีภาพ เวลา และความตาย พัฒนาไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับสังคม เป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับความยุติธรรม และภราดรภาพระหว่างมนุษย์

ฉะนั้น ในมโนทัศน์ของกามูส์สรุปลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ว่าประกอบด้วยความรู้สึกหลายประการ คือความกระวนกระวาย (anxiousness) ความรู้สึกผิด (guilty) ต้องการความหมายในชีวิต (meaning of life) และอิสรภาพ (freedom) มนุษย์ต้องการความสำเร็จในชีวิต ความมีชื่อเสียง และมีความหวาดกลัวต่อความตาย แต่กระนั้น กามูส์ได้ให้กำลังใจว่ามนุษย์ไม่ควรสิ้นหวังหรือพ่ายแพ้ต่อชีวิต ตรงกันข้ามมนุษย์ควรตั้งความหวังและหาเหตุผลให้กับการที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้อง และรักษาเสรีภาพส่วนบุคคลไม่ให้ถูกแย่งชิงไปโดยหมู่คณะใด หรือยอมอยู่ใต้กฎเกณฑ์ของสังคมอย่างไร้เหตุผล

กล่าวโดยสรุปคือ ในการศึกษามโนทัศน์ของกามูส์ ผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่ากามูส์พยายามอธิบายมโนทัศน์ของเขาในฐานะที่เขาได้ตระหนักรู้ถึงความไม่มีความหมายของโลกและชีวิตว่ามันเป็นสิ่งที่ “ไร้เหตุผล” นั่นคือประเด็นมโนทัศน์หลักของกามูส์

<sup>๖๕</sup> Albert Camus, *The myth of Sisyphus and other essays*, translated by Justin O'Brien, (New York: Vintage Books, 1991), p. 41.

<sup>๖๖</sup> Ibid., p. 5.